

Poduzetništvo žena

Čikor, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:685212>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**



Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

LORENA ČIKOR

**PODUZETNIŠTVO ŽENA U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

(Završni rad)

Pula, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

LORENA ČIKOR

**PODUZETNIŠTVO ŽENA U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

(Završni rad)

JMBAG: 0303073926, redovna studentica

Studijski smjer: Menadžment i poduzetništvo

Kolegij: Uvod u poduzetništvo

Mentor: izv. prof. dr. sc. Violeta Šugar

Sumentorica : dr. sc. Roberta Kontošić Pamić

Pula, 2020.



IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine



IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

UVOD	4
1. POJMOVNO DEFINIRANJE PODUZETNIŠTVA	5
1.1. Povijesni razvoj poduzetništva	5
1.2. Prednosti i nedostaci poduzetništva	6
2. UVJETI RAZVOJA PODUZETNIŠTVA	9
2.1. Opći uvjeti razvoja	9
2.2. Posebni uvjeti razvoja	10
3. PODUZETNIŠTVO ŽENA	11
3.1. Prepreke uključivanja u svijet poduzetništva žena	13
3.2. Karakteristike poduzetništva žena	15
3.3. Faktori koji utječu na poduzetništvo žena	17
3.4. Diskriminacija žena	20
3.4.1. Diskriminacija žena u Europskoj uniji	20
3.4.2. Diskriminacija u Republici Hrvatskoj	21
4. PODUZETNIŠTVO ŽENA U REPUBLICI HRVATSKOJ	27
4.1. Institucije za razvoj poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj	27
4.2. Pokazatelji poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj	30
5. PRIMJERI PODUZETNIŠTVA ŽENA U REPUBLICI HRVATSKOJ	33
5.1. Najbolje poduzetnice Hrvatske i regije	33
5.2. Poduzetnice u Istarskoj županiji	35
ZAKLJUČAK	39
LITERATURA	41
POPIS TABLICA	44
PRILOG 1. Pitanja za intervju	45
SAŽETAK	51
SUMMARY	52

UVOD

Tema ovog završnog rada je poduzetništvo žena u Republici Hrvatskoj. To je jedna od važnih odrednica rasta gospodarstva te doprinosi razvoju društva temeljnog na jednakosti spolova. Vidljivo je da je u današnjem svijetu razlika između muškaraca i žena značajna te isto to vrijedi i u poslovnom svijetu. U teoriji je usavršena jednakost spolova, dok u praksi nešto manje. Da bi se to poboljšalo, potrebno je omogućiti ženama veći broj radnih mjesta jer žene u poduzetništvo uvode inovativnost, kreativnost i ponajviše raznolikost. Poduzetnici su okrenuti prerađivačkim industrijama i poslovnim uslugama, dok poduzetnice se više odlučuju za pružanje usluga. Poduzetništvo žena u Hrvatskoj je znatno manje razvijeno od poduzetništva muškaraca. Poduzetnice su podređene muškarcima. To dokazuje podatak da nešto više od tri puta ima više muškaraca nego žena u poduzetničkom svijetu.

Cilj rada je kroz nekoliko poglavlja proći i definirati poduzetništvo žena. Za početak će se reći nešto o samom poduzetništvu, njegovim početcima, prednostima i nedostacima koje donosi te o uvjetima koje je potrebno zadovoljiti kako bi se postigao njegov razvoj.

Nakon toga će se preći na dio vezan za poduzetništvo žena. Spomenut će se definicija, izdvojiti prepreke i diskriminacije sa kojima se suočavaju osnivateljice. Zatim objasniti faktori koji utječu na poduzetništvo žena i navesti po čemu je karakteristično.

Također, dotaknut će se teme vezane za institucije koje potpomažu i financiraju poduzetnice kako kroz provođenje projekata, seminara i edukacija čime im omogućavaju stjecanje novih znanja i vještina, ali djelomično i osiguravaju financijsku sigurnost.

A na samom kraju će se navedene informacije potkrijepiti pokazateljima zaposlenih osoba prema pojedinim djelatnostima, isplaćenim mjesečnim neto plaćama i poduzetničkim aktivnostima muškaraca i žena. Navesti će se nekoliko primjera nagrađivanih poduzetnica iz Hrvatske i regije i primjer poduzetnice iz Istarske županije.

1. POJMOVNO DEFINIRANJE PODUZETNIŠTVA

Postoje brojne definicije i gledišta autora na pojam poduzetništva. Poduzetništvo je proces stvaranja nečeg novog uz uzajamno ulaganje vremena i truda gdje je potrebno predvidjeti moguće rizike, a za uzvrat se dobiva nagrada u obliku novca i osobnog zadovoljstva.¹ Također, poduzetništvo je kreacija jedne ili mreža organizacija s ciljem stjecanja dobiti i rasta u uvjetima rizika.² I poduzetništvo je proces izgradnje nečega iz ničega gdje je poduzetnik osoba koja je uočila priliku, koristila resurse i kreirala novi proizvod/uslugu.³ Na temelju nekoliko definicija može se zaključiti kako je svima njima zajedničko to da je poduzetništvo proces u kojemu se ulaganjem potrebnih sredstava (bilo materijalnih i nematerijalnih), preuzimanjem rizika i odgovornosti dolazi do krajnjih rezultata, odnosno do ostvarivanja zarade nudeći proizvode i usluge koje zadovoljavaju potrebe potrošača.

1.1. Povijesni razvoj poduzetništva

Za poduzetništvo kao djelatnost može se reći da seže još u vrijeme drevnih civilizacija poput babilonske, egipatske, arapske, kineske, grčke i rimske. U staroj Grčkoj i Rimskom Carstvu poduzetništvo se javljalo u obliku trgovine i novčarskog poslovanja.

Poduzetništvo kakvo je nama danas poznato se počelo javljati između 11. i 13. stoljeća gdje su njegovi prvi oblici bili u trgovini, bankarsko- kreditnim i mjenjačkim djelatnostima, kao i u pomorstvu. Oblici poduzetnika koji su se tada javljali bili su: gusari, feudalci, državni činovnici, zatim špekulanti, trgovci i posljednji obrtnici. Karakteristično za to razdoblje je to što sami trgovci nisu bili specijalizirani samo za djelatnost trgovine, nego su ujedno obavljali prijevozne i novčarske poslove. U ovom periodu su se formirala i privremena udruženja trgovaca čiji je krajnji cilj bilo smanjenje rizika prilikom prijevoza robe. To su postigli stvaranjem pomorskih flota.

Nakon toga dolaze trajnija udruženja koja su se formirala na period od jedne do pet godina. U fokus su stavljali obiteljsku tradiciju, a samim time i dovođenje ljudi i

¹ R.D.Hisrich, M.P.Peters, D.A.Shepherd, *Poduzetništvo- 7. Izdanje*, Zagreb, MATE d.o.o., 2011., str.

8

² M. Kolaković, *Poduzetništvo u ekonomiji znanja*, Zagreb, Sinergija- nakladništvo d.o.o., 2006., str.2.

³ V.Cini, *Želim postati poduzetnik*, Osijek, Studio HS internet d.o.o.,str. 6.

ulaganja unutar nje. Udruženja su se zasnivala na imovinsko-pravnim zaduženjima i podijeli zarade između njenih članova. U ovom razdoblju, odnosno 14. stoljeću, poznate su bile takozvane trgovačke gilde. To su trgovačka udruženja koja su si za cilj postavila pružanje uzajamne pomoći prilikom trgovačkog posla gdje svaki trgovac obavlja posao na vlastitu odgovornost, odnosno rizik i za svoj račun.⁴

Sljedeće razdoblje je razdoblje 15. stoljeća gdje se pojavljuju poduzeća koja imaju osobine današnjih tvrtki. Poduzeća su djelovala pod vlastitim imenom što znači da su mogli kupovati i prodavati.

Karakteristika 17. stoljeća je ta da je poduzetništvo doživjelo puni procvat te su se razni obrti i trgovine počele baviti prodajom širih asortimana. Isto tako je utjecalo na povećanje međunarodne kao i prekoceanske trgovine. Dok se odvajanje bankarstva dogodilo krajem 18. stoljeća.

Krajem 19. i ulaskom u 20. stoljeće dolazi do pojave industrijske revolucije i razvijanja poduzetništva kao važne djelatnosti u novim industrijama. No to nije dugo potrajalo. Razvijanjem masovnih proizvodnja i širenjem grane industrije polako je nestajala uloga poduzetništva.

Do preokreta dolazi krajem 20. stoljeća kada se javlja informacijsko-komunikacijska tehnologija koja je doprinijela poduzetništvu da postane temeljna gospodarska djelatnost.

1.2. Prednosti i nedostaci poduzetništva

S obzirom na to da je poduzetništvo grana gospodarstva svake zemlje, ono sa sobom nosi dobre i loše strane. Dobra strane poduzetništva je stjecanje kontrole nad vlastitom sudbinom što poduzetniku pruža dozu sigurnosti i slobode u postizanju zacrtanih ciljeva. Zatim mijenjanje stvari u smislu da se pokreću poslovi koji bi promijenili trenutnu sliku u državi, primjerice pojava korona virusa. Tom pojavom porasla je potražnja za maskama za lice gdje su se poneki pojedinci krenuli baviti njihovom proizvodnjom. Također, iskorištavanje vlastitih potencijala jer poduzetništvo se ne bi moglo svrstati u kategoriju klasičnih oblika poslova koji bi se mogli opisati kao dosadni i neuzbudljivi. Ono u poduzetniku budi faktor samoispunjenja gdje je

⁴ M. Kolaković, op.cit., str. 7.

potrebna velika količina kreativnosti i domišljatosti kako bi se upravo njegovo poduzeće istaknulo i razlikovalo od većine. Još jedna dobra strana poduzetništva je postizanje neograničenih profita gdje je upravo profit ključ motivacije za pokretanje posla. I posljednja prednost je rad sa stvarima koje poduzetnici vole. Prilikom donošenja odluke o pokretanju vlastitog posla biraju djelatnosti prema svojim osjećajima i interesima.⁵

Dok pod lošim stranama se može izdvojiti nesigurnost dohotka jer sama ideja pokretanja i zatim upravljanja vlastitim poslom ne nosi 100% garanciju ostvarivanja dovoljnog iznosa sredstava za pokrivanje svih troškova i postizanja profita. Tu je i mogućnost gubitka uloženog kapitala. Temeljna pitanja koja si svaki poduzetnik treba postaviti prije nego što se upusti u pothvat su: što se najgore može dogoditi ako propadne posao, kolika je šansa najgore solucije, kako smanjiti rizik od propadanja i što ako dođe do toga, koji je rezervni plan. Na temelju odgovora na ta pitanja poduzetnik donosi valjanju odluku. Zatim, nedefinirano radno vrijeme uz ulaganja velikog napora gdje pokretanje posla i uhodavanje od poduzetnika zahtjeva danonoćan rad i napor. Donošenjem odluke o pokretanju, poduzeće postaje prioritet te samim time privatni život pati, primjerice ako poduzetnik ima vlastitu obitelj ili možda utječe na njegov društveni život. Takav čin utječe na kvalitetu načina života tijekom pokretanja i uhodavanja. Još jedan od nedostatak je i stres koji dolazi vođenjem vlastitog posla i svjesnosti da pojedine osobe ovise o radu tvrtke. Također, neograničena odgovornost gdje postoji mogućnost da se poduzetnici tijekom vođenja svojih poslova susretnu sa nekom situacijom gdje njihovo dosadašnje znanje neće biti dovoljno i donošenje daljnje odluke može biti uspješno ili pak suprotno tome. Krajnji nedostatak je osjećaj obeshrabrenja. Poduzetnik treba imati na umu da ideja pokretanja vlastitog posla sa sobom vuče posvećenost i upornost te ne smije dozvoliti da ga prepreke na koje može naići ometu u njegovom cilju. Ako se s njima susretne i one u nekoj mjeri budu utjecale na poduzeća, treba to shvatiti kao lekciju za budućnosti i ne dozvoliti da ga to pokoleba.⁶

Pomisao na pokretanje vlastitom poduzeća zvuči prekrasno i prva stvar koja dolazi na uma je ta da poduzetnik dobiva priliku života. Ima mogućnost započeti nešto svoje gdje ne bi imao potrebu odgovarati nekome jer bi on bio u ulozi šefa. Na

⁵ M. Škrtić, *Poduzetništvo*, Zagreb, Sinergija-nakladništvo d.o.o., 2006. , str. 20.

⁶ Ibidem, str. 21.

raspolaganju mu je bezbroj ideja, od kojih može odabrati onu koja je kompatibilna sa njegovim željama, interesima. Potrebno je dobro razraditi ideju, uvidjeti što je to što tržište treba, a time i potrošači. No poduzetnik ne smije zanemariti moguće prijetnje. Treba voditi računa o konkurenciji, o tome da novonastalom poduzeću treba vremena da se razvije i napreduje jer to se preko noći ne može stvoriti. Potrebno je ulagati velike količine sredstava, ali i truda i rada. Isto tako, ne treba se fokusirati na nedostatke ovoga posla jer uz malo truda sve se može uskladiti i poboljšati. Poduzetnici neka se vode mišlju da to što rade, rade još bolje.

2. UVJETI RAZVOJA PODUZETNIŠTVA

Razvitak poduzetništva iziskuje slobodno poduzetništvo u slobodnom gospodarstvu. Pod time se misli na pravni oblik poduzeća, odabir djelatnosti, mogućnost slobodnog sklapanja poslova i slično. Uvjeti vrijede jednako za novo, ali i već postojeće poduzeće. Stoga za razvoj je nužno osigurati uvjete koji se mogu svrstati u dvije kategorije, u opće i posebne o kojima će se nešto detaljnije reći u nastavku rada.

2.1. Opći uvjeti razvoja

Oni predstavljaju ekonomske, političke i socijalne čimbenike koji zapravo omogućavaju razvoj. Razvijenost sljedećih karakteristika određuje stupanj razvijenosti poduzetništva, a one su: tržišne institucije, pravna država i civilno društvo.⁷

Tržišne institucije se smatraju obilježjem svakog društva gdje tržište uređuje odnose ponude i potražnje. Ta uređenja se odnose na tržište proizvoda ili usluga, kapitala i rada. Bez njihova postojanja ne bi bilo ni poduzetništva. Stoga se može zaključiti kako su ti segmenti potrebni uvjeti, no u drugu ruku i nedovoljni jer se na njih može utjecati mjerama države. Iz tog razloga veliku ulogu ima sloboda funkcioniranja jer što je ona veća to je razvoj stalniji.

Pravna država je ključ zakonskih uređenja svih onih pitanja koji se tiču pokretanja vlastitog posla, njegova vođenja i svih njegovih budućih aktivnosti. Kako država te zakone donosi, isto tako pronalazi i određuje načine za njihova pridržavanja.

Civilno društvo spada u uvjete razvoja jer da njega nema teško bi bilo i prethodnih karakteristika, odnosno pravne države i tržišnih institucija.

⁷ M. Buble, D. Kružić, *Poduzetništvo- realnost sadašnjosti i izazov budućnosti*, Zagreb, RRIF- plus d.o.o., 2006. , str. 63.

2.2. Posebni uvjeti razvoja

Kako je već rečeno, za razvoj su jednako važni i posebni uvjeti. U njih ubrajamo ekonomsku razvijenost, razvijenost poduzetničke infrastrukture, zatim stanje uže sredine poduzetnika i posljednje zakonske uvjete osnivanja.⁸

Pomoću ekonomske razvijenosti stvaraju se nove potražnje, te samim time u razvijenim krajevima postoje i nastaju poduzeća različitih djelatnosti kako bi zadovoljili te nove potrebe.

Poznato je da je za osnivanje ali i daljnji rast posla potrebno uložiti puno truda, rada, napora, novčanih sredstava. No osim toga, potrebne su i odgovarajuće službe koje ne da će samo pomoći prilikom pokretanja, već će pružati pomoć i tijekom njegova daljnjeg razvoja i napredovanja. Primjer takvih službi su prijevoznike kompanije, razne banke, telekomunikacijske službe, računalne poslovnice, razni servisi i tako dalje. Osim službi, od velike koristi je osnivačka infrastruktura koja obuhvaća obrazovanje poduzetnika, osnivačko savjetovanje, inkubacijske centre, temeljni kapital i osnivačka istraživanja.⁹

Pod užom sredinom smatra se obitelj poduzetnika, prijatelji, poznanici i bližnji koji mogu biti od velike važnosti njemu samome. Od njih se traži potpora i razumijevanje kako bi poduzeće vodilo ka napredovanju. Moguće je da dođe do perioda kad je potrebno uložiti puno više napora, rada i odricanja ali treba gledati na to kao prolaznu fazu i da to ide u smjeru boljega te u toj situaciji veliku ulogu igra stanje uže sredine.

Pod zakonskim uvjetima osnivanja postoje brojni zakoni i propisi kojih se potrebno pridržavati prilikom započinjanja sa poslom. To su primjerice propisni higijenski uvjeti, zaštita radnika na poslu i sigurnost prostora.

⁸ Ibidem str. 64.

⁹ Ibidem str. 65.

3. PODUZETNIŠTVO ŽENA

U povijesti su žene na neki način bile udaljenije od poslovnog svijeta, odnosno od poduzetništva jer se to smatralo muškom djelatnosti, no znatnije tijekom godina dolazi do javljanja žena u poduzetništvu. Točnije do toga dolazi 80-tih godina 20. stoljeća. Tijekom 90-tih godina broj žena osnivateljica raste značajno, čak do nekoliko puta više od rasta broja poduzetnika. Poduzetništvo žena može se definirati kao skup aktivnosti koje određuju i kojima upravljaju žene. U Hrvatskoj nije pojmovno definirano, dok u Americi definicija glasi „ žensko poduzeće definira se kao gospodarski subjekt koji je najmanje u proporciji od 51% u vlasništvu žena koje kontroliraju njegovo poslovanje i upravljaju aktivnostima na dnevnoj razini.“¹⁰

U tablici koja slijedi u nastavku je prikazana usporedba žena i muškaraca u poduzetništvu.

Tablica 1. Usporedba muškaraca i žena u poduzetništvu

<i>KARAKTERISTIKE</i>	<i>PODUZETNICI</i>	<i>PODUZETNICE</i>
<i>MOTIVACIJA</i>	-čežnja da se stvari obave -postignuće -neovisnost	-postignuće -ostvarenje zacrtanih ciljeva -neovisnost
<i>TOČKA POLASKA</i>	-nezadovoljstvo sadašnjim poslom, pozicijom -otkaz -prilika za stjecanje	-promjena vlastitih okolnosti -zanimanje za određeno područje
<i>IZVOR FINANCIJA</i>	-imovina -ušteđevina -kreditiranje -pozajmica od obitelji, bližnjih -partneri	- imovina -ušteđevina -zajmovi
<i>PODRIJETLO ZNANJA</i>	-iskustvo u toj djelatnosti -stručnjaci koji su dosegнули određenu razinu znanja za određeno područje	-iskustvo u toj djelatnosti -profesionalno podrijetlo vezano za to područje

¹⁰ Ibidem, str. 143.

<i>KARAKTERNE OSOBINE</i>	<ul style="list-style-type: none"> -usredotočenost na cilj -inovativan -uvjerljiv -potreba da je sam svoj šef -visoko samopouzdanje 	<ul style="list-style-type: none"> -tolerantne -usredotočene na cilj -kreativne -srednje samopouzdanje -realistične -energične
<i>PODRIJETLO</i>	<ul style="list-style-type: none"> -između 25-35 godine života -fakultetsko obrazovanje -otac samozaposlen 	<ul style="list-style-type: none"> -između 35-45 godine života - fakultetsko obrazovanje -otac samozaposlen
<i>POTPORNE SKUPINE</i>	<ul style="list-style-type: none"> -supruga -prijatelji -suradnici 	<ul style="list-style-type: none"> -obitelj/suprug -prijatelji -trgovačka udruženja -ženske profesionalne grupe
<i>VRSTA POSLOVANJA</i>	<ul style="list-style-type: none"> -proizvodnja -građevina 	<ul style="list-style-type: none"> -uslužna djelatnost-savjetovanja, odnosi sa javnošću

Izvor: R. D. Hisrich, M. P. Peters, D. A. Shepherd, *Poduzetništvo -7. izdanje*, Zagreb, MATE d.o.o., 2011., str. 65.

Iz tablice 1. je vidljivo kako postoje brojne sličnosti, no i poneka različitost. Zajedničko im je to da motivaciju pronalaze u postignućima gdje teže da se stvari obave i ostvare definirani ciljevi, ali i neovisnost koja dolazi s tim poslom. Točka polaska, odnosno okidač koji poduzetnike pokreće je nezadovoljstvo na trenutnom poslu ili pak otpuštanje sa tog istog posla. Dok kod poduzetnica je drugačija situacija. One okidač pronalaze u promjenama vlastitih okolnosti, kao i zanimanjima za specifična područja. U kategoriji financiranja, nema velikih razlika. Poduzetnice se za prikupljanje sredstava odlučuju na imovinu ili stečenu ušteđevinu i privatne zajmove, što isto vrijedi i za poduzetnike uz dodatak da se oni obraćaju obitelji, prijateljima i razmišljaju o mogućnosti pronalaženja partnera za posao. Znanje su stekli iskustvom u tim djelatnostima. Osobine koje prevladavaju kod poduzetnika su uvjerljivost,

inovativnost, energičnost, velika razina samopouzdanja i potreba da budu sami svoji šefovi. Za poduzetnice je karakteristično to što su one tolerantnije, kreativnije i samim time realističnije. Velika razlika se javlja u dobi života u kojoj su se odlučili za ovakav pothvat. Kod muškaraca je to između 25. i 35. godine, a kod žena je desetak godina kasnije. Još jedna od moglo bi se reći glavnih razlika je ta da žene uz uobičajene skupine potpora, želju za napredovanjem dobivaju od trgovačkih udruženja i grupa žena. Posljednja razlika je u odabiru djelatnosti, primjerice poduzetnici se više bave proizvodnjama ili djelatnostima vezanim za građevinu, dok poduzetnice su uglavnom u uslužnim djelatnostima kao što su savjetovanja ili knjigovodstvene usluge.

3.1. Prepreke uključivanja u svijet poduzetništva žena

Kako je već rečeno žene su u povijesti smatrane slabijim spolom i bile su okrenute tradicionalnom životu. Kroz godine se to mijenjalo i danas imamo znatno povećano uključenje žena u poslovanje. Njihovo uključenje i nadmetanje sa poduzetnicima je otežano brojnim preprekama. Na putu da se ostvare kao žene poduzetnice suočene su sa manjkom potpore vlastite obitelji, spolnim stereotipima kao što je primjerice izjava da su žene naklonjenije hobbijima više nego ozbiljnijim pothvatima. Tu su i socijalni pritisci gdje dolazi do izražaja prethodno spomenuti tradicionalni život, odnosno podjela uloga u obitelji gdje je poznato da je muškarac glava obitelji. Također žene imaju otežani pristup kapitalu, informacijama i isključene su iz poslovnih poznanstava. Prethodno navedene stavke utječu na manjak samopouzdanja što usporava njihov razvoj u poslovnom svijetu. Jednako tako i nedovoljna razvijenost infrastruktura (vrtići, škole) koja je potrebna za ostvarivanje ravnoteže u poslovnom i privatnom životu. Posljednje je niska sigurnost zapošljavanja i niža razina plaća.¹¹

Unatoč brojnim preprekama i predrasudama žene su u današnjem svijetu prisutne u ulogama vlasnica vlastitih ili menadžerica brojnih velikih, srednjih, malih ali i obiteljskih poduzeća. Niz navedenih prepreka koje su međusobno različite, imaju jednaki utjecaj te su poneke međusobno nadovezane zapravo otežava njihovo otklanjanje. Stoga je potrebno osigurati vrijeme, volju i želju za poboljšanjem,

¹¹ Ibidem, str. 142.

osigurati izvore sredstava i omogućiti potporu i podršku potrebnih institucija kako bi se uvidio značajniji napredak žena u poduzetništvu.

Uz navedene prepreke još se mogu istaknuti ključni problemi prema Strategiji razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj. Problemi se javljaju u značajnoj podzastupljenosti u poduzetničkim aktivnostima, vlasničkoj strukturi poduzeća kao i u zaposlenosti. Veliki problem leži u niskim plaćama u obavljanju istih ili sličnih poslova. Jednako tako, negativno utječe i nepostojanje ocjene i vrednovanja učinaka provedenih mjera za razvoj poduzetništva, ali i nedostatak povezanosti između aktivnosti za njegovo jačanje. Zatim, značajna je dominacija u nezaposlenosti i upravljačka podzastupljenost. Potrebno je poboljšati koordinaciju i suradnju sa nositeljima javnih politika, programa kojima se doprinosi razvoju ženskog poduzetništva.¹²

Ako uzmemo u obzir sve navedene prepreke i probleme s kojima se žene suočavaju prilikom uplovljavanja u poslovni svijet, možemo zaključiti kako njihovi uzroci leže u statističkim podacima o nezaposlenosti žena, zanemarivanju činjenica da su zaposlene žene obrazovanije od zaposlenih muškaraca, raznim oblicima diskriminacija, kao što su primjerice plaće gdje su poduzetnici više plaćeni od poduzetnica a obavljaju isti posao. Uzrok je isto tako u gledištu društva i obitelji. Potrebno je ojačati svijest i prihvatiti žene kako od strane društva tako i od vlastitih obitelji. Manjak samopouzdanja i nesigurnosti javlja se nedostatkom potpore vlastite obitelji. Poduzeća koja su u vlasništvu žena razvijaju se slabije od onih koja su u vlasništvu muškaraca. U Hrvatskoj je tek 15% nekretnina u vlasništvu žena, a nekretnine se smatraju jamstvom za kredite. To je još jedan faktor koji se povezuje sa nedostatkom novčanih sredstava s kojima se žene suočavaju.

Kako bi se uvele promjene u današnjicu, potrebna je potpora i podrška državnih i lokalnih institucija koje će uz provođenje potrebnim mjera utjecati na razvijanje bolje poduzetničke klime što će značajno doprinijeti povećanju samozapošljavanja ali i otvaranju većeg broja radnih mjesta. Razvijanjem poduzetništva žena osigurava se budućim generacijama da steknu znanja, vještine i iskustva koja će im poduzetnice prenijeti.

¹² Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., dostupno na: <http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/SRP%C5%BD%20%202014%20-%202020.pdf> (15.05.2020.)

Strategija Ministarstva poduzetništva i obrta ima za cilj da do 2020. godine poveća broj žena koje će pokrenuti vlastiti posao i sve to kako bi se dosegla razina poduzetničkih aktivnosti koja se u prosjeku ostvaruje u Europskoj uniji. To planira ostvariti kroz definirane ciljeve koje je podijelila u četiri kategorije. Tako je za prvu kategoriju definiran cilj poboljšanja usklađenosti i umreženosti javnih politika. To se planira ostvariti kroz djelovanje u poticajnim okruženjima, razvijanjem statističke osnove i veze između izvora informacija o poduzetništvu, utvrđivanjem početnog stanja temeljem raspoloživih pokazatelja. Za drugi cilj je postavljeno poboljšanje sustavne podrške koje će se postići osiguranjem potpore poduzetnicama, razvijanjem novih ali i poboljšavanjem trenutnih tipova obrazovanja i osposobljavanja, zatim poboljšavanjem pristupa izvorima financiranja što je ujedno istaknuto kao jedna od glavnih prepreka. Treći cilj je uvođenje poduzetništva žena u cjelokupnu institucionalnu infrastrukturu. Pod to se misli na savjetovanja, mentorstva na razini regije, podršku poduzetnicama kroz potrebnu infrastrukturu i pružanje pomoći vezano za projekte. I u posljednjoj kategoriji je postavljen cilj promoviranja poduzetništva žena. To će se postići kroz promociju mreža i razvoja samog poduzetništva.¹³

3.2. Karakteristike poduzetništva žena

Poduzetništvo žena predstavlja oblik procesa gdje žene uočavaju prilike, pokreću vlastite ideje, pribavljaju novčana sredstva i naravno prihvaćaju rizike koji dolaze tim pothvatom. Brojne poduzetnice su pri razvoj svog poslovanja ograničene obiteljskim i kućanskim dužnostima. No unatoč tome, činjenica je da su žene zbog usklađivanja privatnog i poslovnog života, to jest majčinskih i obiteljskih obaveza sa razvojem vlastite karijere uspješno razvile organizacijske sposobnosti koje su traže i cijenjene u poslovnom svijetu.

Žene su postale svjesnije svojih mogućnosti i znanja koje mogu pridonijeti razvoju poduzetništva. Njima u korist ide dobra organizacija, empatija i intuicija. Poduzetništvo žena je postalo značajnije u modernijem dobu, no iako možda toga nismo svjesni žene su se s njime susretale i ranije. Ako se vratimo u kasnije razdoblje, žene su te koje su vodile brigu o organizaciji vremena i resursa s kojima

¹³ Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., dostupno na: <http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/SRP%C5%BD%20%202014%20-%202020.pdf> (15.05.2020.)

jedna obitelj raspolaže. Kroz svakodnevno poboljšanje i vođenje brige za svoje bližnje razvije su to u sposobnost koju danas prenose u svoja poduzeća. Iz toga se zaključuje da su sklonije radu u timu i da im je primarni cilj da uspješno razviju početnu ideju. Žene su većim dijelom okrenute suvremenim rješenjima i uključivanju svojih zaposlenika u proces odlučivanja. U tijeku proces odlučivanja sklonije su sagledavanju svih činjenica te nakon detaljnije analize donose odluke.

Također, žene imaju razvijenu visku osjetljivost pa bolje razumiju okolinu koja ih okružuje, od zaposlenika, potrošača pa do suradnika. Puno ulažu u zadovoljstvo zaposlenika, kvalitetu posla i izgradnju dobrih odnosa. Pažljivo slušaju i vrednuju svaku ideju, usmjerene su iskrenosti. Zbog otvorenosti i komunikativnosti, žene prevladavaju u uslužnim djelatnostima te tako velikim dijelom u sektoru obrazovanja, socijalne skrbi i zdravstva.¹⁴

Još jedna karakteristika žena je intuicija. Ona je prisutna kod svih, ali je kod žena izraženija je su one sklonije slušanju i slijeđenju vlastitih emocija. Sposobnošću uočavanja vlastitih i tuđih emocija, djelovanju i odlučivanju na temelju predosjećaja žene su u poslovni svijet uvele novu moć.

Stil vođenja žena se može definirati kao integrativni, odnosno kolaborativni. Taj stil vođenja se temelji na razvijanju i njegovanju odnosa i razvijanju suradnje.¹⁵ Ta tvrdnja se može povezati sa prethodno navedenim karakteristikama gdje je istaknuo kako su žene osjećajnije, pune razumijevanja, uvažavaju mišljenja ostalih suradnika i rade na izgradnji dobrih međusobnih odnosa.

Tipična karakteristika poduzetništva žena je ta da radno mjesto koje omogući žena je sigurnije. Žene su poticajnije, odnosno pružaju više potpore zaposlenicima u ostvarivanju njihovih ambicija. Poslovni uspjeh ne gledaju kroz profit već kroz opće zadovoljstvo okoline. Opreznije su prilikom uzimanja kredita i pothvati koje pokreću iziskuju manje početnih ulaganja. Žene nude veće mogućnosti u vidu naknada za

¹⁴ EdukaCentar, 2019., dostupno na: <https://www.edukacentar.hr/EdukaZona/Kad-zena-vrati-moc-3-karakteristike-zenskog-poduzetnistva> (28.05.2020.)

¹⁵ Rupčić, N., *Suvremeni menadžment- teorija i praksa*, Rijeka, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2018., str. 286., dostupno na: <https://www.efri.uniri.hr/upload/Suvremeni%20menadzment%20-%20teorija%20i%20praksa%20E-lzdanje.pdf> (28.05.2020.)

troškove, pružaju fleksibilnije radno vrijeme, tolerantnije su oko pitanja porodiljnog dopusta.¹⁶

Zanimljiva karakteristika je ta da su žene vješte u upravljanju financijama. Iz tog razloga su stvorene posebne aplikacije koje se prilagođavaju njihovom načinu poslovanja. Primjer takve jedne aplikacije je Salonize, aplikacija koja se koristi u svrhu upravljanja poslovanjem u uslužnim djelatnostima. Njome se koristi putem interneta, mogući je pristup sa neograničenog broja uređaja i daje potpuni uvid u poslovanje, čak od vrsta usluga, potrošnje materijala i onoga glavnog, zarade te se mogu u bilo koje doba dana analizirati podatci o klijentima.¹⁷ Salonize je osmislila Natalija Crnički, a sami projekt je realizirala sredstvima EU fondova tako što se prijavila na natječaj „Inovacije novoosnovanih MSP“ (Europski strukturni i investicijski fondovi). Time je ostvarila potporu za prilagodbu, završetak i komercijalizaciju aplikacije.¹⁸ Aplikacija je namijenjena svakom salonu, ordinaciji ili uredu. Jednostavno rečeno Salonize je sustav za naručivanje i organiziranje poslovanja.

3.3. Faktori koji utječu na poduzetništvo žena

Među najvažnijim motivima poduzetništva je prilika za pothvat. Uz to, jednako je utjecajna i činjenica da se mnogo žena odluči uključiti u poduzetništvo zbog nedostatka zaposlenja. Gubitkom posla ili ne mogućnošću pronalaska stalnog posla žene su primorane pokrenuti neku vrstu posla kako bi si priskrbile primanja za život. Nakon pokretanja vlastitog posla one unutar perioda od pet godina kreiraju pet ili manje novih radnih mjesta. Dokazivanje je još jedan motiv. Žene su u današnje vrijeme suočene sa brojnim predrasudama i stereotipima te u tome pronalaze snagu da dokažu suprotno i kako jednako vrijede u poslovnom svijetu. Za uspjeh u poduzetničkom pothvatu potrebno je posjedovati određene faktore. Ti faktori su prisutni i kod muškaraca, ali su izraženiji kod žena. U nadolazećoj tablici će se oni navesti.

¹⁶ Buble M., kružić D., op. cit., str. 144.

¹⁷ Istarski.hr, 2018., dostupno na: <https://istarski.hr/node/49827-traze-prepoznavanje-specificnosti-zenskog-poduzetnistva> (28.05.2020.)

¹⁸ Poslovni Puls, 2018., dostupno na: <https://poslovnipuls.com/2018/02/28/salonize-hr-organizacija-poslovanja-laksa-nego-ikad/> (27.06.2020.)

Tablica 2. Faktori koji utječu na poduzetništvo žena

<i>FAKTORI</i>	<i>POJMOVNO DEFINIRANJE</i>
<i>SAMOPOUZDANJE</i>	-odnosi se na uvjerenja kako su pojedinci sposobni razmišljati, učiti, donositi odluke i savladavati poteškoće i promjene s kojima se mogu suočiti
<i>SPOSOBNOST</i>	-definira se kao pozitivno prevladavanje prepreka, to jest razumijevanje problema koji se pojavljuju
<i>SAMOIZRAŽAVANJE</i>	-poduzetnice imaju potrebu da se izražavaju, iznesu vlastita stajališta i progovore o stvarima koje su im bitne te tako potvrđuju svoje unutarnje „ja“
<i>ZNANJE</i>	-izobrazba, rad na sebi i rad s ljudima ide u korist ženama, odnosno u vođenju njihovog posla
<i>ISKUSTVO</i>	-iskustvo je od velike važnosti kod ulaska u neku aktivnost, a sječe se s godinama
<i>MOTIVIRANOST</i>	-definira se kao stanje u kojemu se sva energija usmjerena prema ostvarivanju zacrtanih ciljeva
<i>KOMUNIKACIJA</i>	-predstavlja proces u kojemu se razmjenjuju informacije, iskustva, preispituju vlastite odluke i otklanjaju problemi
<i>SNALAŽLJIVOST</i>	-žene su svjesne današnje situacije, suočile su sa brojim podcjenjivanjima i

	preprekama, ali unatoč tomu su vrlo organizirane u privatnom i poslovnom životu
<i>TIMSKI RAD</i>	-timski rad ima brojne prednosti, neke ključne su da doprinosi povezivanju zaposlenika, potiče bolji rad i doprinosi pozitivnoj radnoj okolini

Izvor : Hisrich, R. D., Peters, M. P., Sheperd, D. A. (2008): Poduzetništvo, Mate d.o.o., Zagreb, str. 64.

Iz tablice 2. se može zaključiti koji su to faktori neophodni za postizanje uspjeha u poduzetničkim vodama. Ženama je narušeno samopouzdanje zbog predrasuda te najčešći primjer s kojim su se susrele je da neće biti primljene na posao zbog toga što su u privatnom životu majke iako zadovoljavaju tražene uvjete. Zapravo je suprotno, zbog uloge majke one su razvile brojne vještine i sposobnosti koje nisu posjedovale do tada. Jedini problem koji se javlja kod sposobnosti je napredak tehnologije. Žene u većini slučajeva osnivaju poduzeća sa već poznatim tehnologijama i na već uhodanim tržištima. Stoga to njima predstavlja rizik koji moraju prihvatiti. Samoizražavanjem poduzetnice poboljšavaju svoje samopouzdanje, izlaze iz sigurnih okvira i ograničenja, što u konačnici rezultira povećanim zadovoljstvom. Za uspjeh je potrebno imati određena znanja i vještine uz posjedovanje neke razine obrazovanja. Radom, trudom, naporom i zalaganjem žene predstavljaju primjer drugima koji će možda za nekoliko godina krenuti njihovim stopama. Osim toga, ključno je i iskustvo do kojega se dolazi napornim radom kroz brojne godine. Normalno je da su novopečene poduzetnice sklonije greškama, no i za njim je to lekcija iz koje izvlače ono najbolje. U poslovnom svijetu važno je znati komunicirati. Komunikacija je važna neovisno da li se radi o poslu koji nudi gotove proizvode ili usluge. Za napredak poduzeća zaslužni su i zaposlenici koji pomno slijede upute nadređenih. Ukoliko dođe do loše komunikacije, ispašta posao. Stoga je važno poboljšati komunikaciju u poduzeću kako bi se izbjegli neželjeni efekti poput pada učinkovitosti zaposlenika.

3.4. Diskriminacija žena

Diskriminacija se definira kao odvajanje ili pravljenje razlike po imovinskim, socijalnim, vjerskim, jezičnim i sličnim osobinama. Istraživanje koje je provedeno u Hrvatskoj 2002. godine pokazalo je kako je tri puta više poduzetnika nego poduzetnica.¹⁹ U nastavku rada će se obraditi diskriminacija u Europskoj uniji i Hrvatskoj. Spomenuti će se statistički podatci i broj zaposlenih osoba prema pojedinim djelatnostima u Republici Hrvatskoj.

3.4.1. Diskriminacija žena u Europskoj uniji

Kako je u Hrvatskoj vidljiva razlika u plaćama između spolova, jednako se može vidjeti i u Europskoj uniji. Žene su 2016. godine zarađivale čak 16% manje od muškaraca što je za 0,2% manje u odnosu na prethodnu godinu.²⁰ Prema tome žene od 4. studenog do kraja godine rade besplatno. Razlika u plaćama se naziva neprilagođena razlika jer ne uzima u obzir faktore koji na nju utječu. Prema istraživanju koje je proveo portal za plaće Paylab, ustanovilo se kako su u Europi muškarci za 9% više plaćeni od žena, a nalaze se na istim pozicijama.²¹

S obzirom na razliku u plaćama, Europska unija je 2017. godine predstavila akcijski plan kojim se nastojalo riješiti pitanje stereotipa ravnoteže između posla i privatnog života. Tim se putem pozvalo poslodavce i sindikate da poduzmu odgovarajuće mjere kako bi se pravedno odredile plaće žena.

Žene su većim dijelom zaposlene na pola radnog vremena, što je u postotku 34,9%. Ako se to usporedi sa muškarcima koji u postotku nose 8,6% vidljiva je razlika za 26,3%.²² Neki od glavnih uzroka razlike u plaćama je diskriminacija na radnom mjestu, manji broj žena na rukovoditeljskim položajima, usklađivanje radnih obaveza sa obiteljskim i slično. Otklanjanjem tih uzroka poboljšala bi se kvaliteta radnih

¹⁹ Buble M., kružić D., op. cit., str. 146.

²⁰ Europska komisija, dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/women/hr/> (29.06.2020.)

²¹ REPUBLIKA.eu, 2019., dostupno na: <https://republika.eu/novost/75195/europske-zene-primaju-devet-posto-nize-place-od-muskaraca> (28.05.2020.)

²² Europska komisija, dostupno na: http://knjiznica.sabor.hr/pdf/E_publicacije/Smanjivanje_razlike_u_placama_muskaraca_i_zena_u_EU.pdf (29.06.2020)

mjesta, promjene bi se pozitivno odrazile na poslovanje, zaposlenike i u konačnici stvorilo bi se ravnopravnije društvo.

U ožujku 2011. Godine Europska komisija je prvi put organizirala Dan jednakih plaća. Organiziranjem tog događaja podiže se svijest o razlikama između plaća koja i dan danas postoji. Prva država koja je organizirala Dan jednakih plaća bila je Belgija i to 2005. godine.

3.4.2. Diskriminacija u Republici Hrvatskoj

Jedan od razloga zašto su brojke tako malene je diskriminacija na tržištu rada i u procesu obrazovanja. Najviše diskriminacija se javlja s obzirom na visinu primanja gdje su zaposlenice manje plaćene za isti posao. Isto tako su žene diskriminirane prilikom zapošljavanja. U tim situacijama prednost za zapošljavanje je na strani muškaraca što dokazuje kako poslodavci žene smatraju manje poželjnim radnim snagama. Iznimka su djelatnosti u kojima su većinski žene no one opet imaju niža primanja u odnosu na prosjek države. Što se tiče visina mirovina, pokazalo se da su mirovine žena u prosjeku 22% manje od mirovina muškaraca.

Također, žene su diskriminirane i u dostupnosti pojedinih zanimanja gdje su suočene sa ograničenjima ili zabranama pristupa pa su usmjerene ka takozvanim ženskim zanimanjima.

To su bile diskriminacije vezan za tržište rada, ali tu je i diskriminacija u obrazovanju i daljnjem napredovanju. Žene su time zakinite za mogućnosti poboljšavanja svojih sposobnosti i znanja putem raznih oblika usavršavanja. Mentorski rad je jedna od mjera koja bi pomogla u profesionalnom napretku žena.

Istraživanje koje je provedeno u sklopu udruživanja SheXO kluba i Hrvatske udruge poslodavaca, ustanovilo je da je nešto manje od 19% žena koje se nalaze u upravama hrvatskih poduzeća.²³

Tablica 3. Zaposleni u pravnim osobama prema djelatnostima, prosjek 2018. godine

	UKUPNO	ŽENE	MUŠKARCI	SPOLNA	SPOLNA
--	--------	------	----------	--------	--------

²³ NETOKRACIJA, Ana Marija Kostanić, 2019., dostupno na: <https://www.netokracija.com/zene-u-poslovnom-svijetu-it-155474> (29.05.2020.)

				RASPODJELA U % ZA ŽENE	RASPODJELA U % ZA MUŠKARCE
<i>UKUPNO</i>	1 214 792	588 416	626 376	48,4	51,6
<i>POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO</i>	22 435	6 200	16 235	27,6	72,4
<i>RUDARSTVO I VAĐENJE</i>	3 974	529	3 445	13,3	86,7
<i>PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA</i>	213 286	77 706	135 580	36,4	63,6
<i>OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM</i>	12 756	2 763	9 993	21,7	78,3
<i>OPSKRBA VODOM:UKLANJANJE OTPADNIH VODA</i>	24 380	5 120	19 260	21,0	79,0
<i>GRAĐEVINARSTVO</i>	77 188	8 810	68 378	11,4	88,6
<i>TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO</i>	190 864	106 827	84 037	56,0	44,0
<i>PRIJEVOZI I SKLADIŠTENJE</i>	65 975	15 814	50 161	24,0	76,0
<i>DJELATNOST PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREMA I USLUŽIVANJE HRANE</i>	73 355	40 219	33 136	54,8	45,2
<i>INFORMACIJE I KOMUNIKACIJA</i>	34 481	12 819	21 662	37,2	62,8
<i>FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA</i>	36 500	25 361	11 139	69,5	30,5

<i>POSLOVANJE NEKRETNINAMA</i>	8 436	4 240	4 196	50,3	49,7
<i>STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI</i>	54 886	27 410	27 476	49,9	50,1
<i>ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI</i>	47 109	21 112	25 997	44,8	55,2
<i>JAVNA UPRAVA I OBRANA: OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE</i>	107 702	51 783	55 919	48,1	51,9
<i>OBRAZOVANJE</i>	111 201	87 460	23 741	78,7	21,3
<i>DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI</i>	88 819	69 923	18 896	78,7	21,3
<i>UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA</i>	24 152	13 507	10 645	55,9	44,1
<i>OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI</i>	17 293	10 813	6 480	62,5	37,5

Izvor: izrada autora prema Državnom zavodu za statistiku (DZS), 2018.

Tablica 3. prikazuje zaposlene osobe prema pojedinim djelatnostima. Tako možemo vidjeti kako je primjerice u djelatnostima poljoprivrede, šumarstva i ribarstva značajna razlika između zaposlenih žena i muškaraca. Muškarci u ovoj djelatnosti prevladavaju te je broj zaposlenih za 10 035 veći od broja žena. Ista situacija se javlja i kod primjera prerađivačke industrije, opskrbe vodom, prijevoza i skladištenja i drugih. U tim djelatnostima je broj zaposlenih muškaraca veći i do nekoliko puta. Kod poslovanja nekretninama je podjednaka situacija, broj zaposlenih žena je 4 240, a muškaraca 4 196. Za razliku od ostalih djelatnosti to su minimalna odstupanja u brojkama. Žene su zastupljenije u trgovini na veliko i na malo, gdje je 106 827 zaposlenih žena, a 84 037 muškaraca što čini razliku od 22 790. Jednako tako se

žene ističu u financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja, djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, obrazovanju i ostalim uslužnim djelatnostima. U obrazovanju je puno više žena te se može zaključiti kako je ta razlika veća za otprilike tri puta. Ti statistički podatci samo potvrđuju činjenicu da se žene najčešće prilikom odabira zanimanja odlučuju za poslove u sektorima obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi i pružanju usluga.

Tablica 4. Prosječne mjesečne isplaćene neto plaće zaposlenih u pravnim osobama prema djelatnosti, prosjek 2017. godine (izraženo u kunama)

	<i>UKUPNO</i>	<i>ŽENE</i>	<i>MUŠKARCI</i>
<i>UKUPNO</i>	5 971	5 552	6 346
<i>POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO</i>	5 061	4 638	5 201
<i>RUDARSTVO I VAĐENJE</i>	7 355	7 441	7 344
<i>PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA</i>	5 452	4 693	5 859
<i>OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM</i>	7 661	7 513	7 697
<i>OPSKRBA VODOM:UKLANJANJE OTPADNIH VODA</i>	5 641	5 512	5 673
<i>GRAĐEVINARSTVO</i>	5 084	5 468	5 034
<i>TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO</i>	5 457	4 884	6 116
<i>PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE</i>	6 195	5 875	6 300
<i>DJELATNOST PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREMA I</i>	5 237	4 827	5 722

<i>USLUŽIVANJE HRANE</i>			
<i>INFORMACIJE I KOMUNIKACIJA</i>	8 086	7 280	8 554
<i>FANANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA</i>	8 395	7 580	10 156
<i>POSLOVANJE NEKRETNINAMA</i>	5 898	5 394	6 336
<i>STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI</i>	7 057	6 465	7 548
<i>ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI</i>	4 350	4 131	4 493
<i>JAVNA UPRAVA I OBRANA: OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE</i>	6 636	6 020	7 149
<i>OBRAZOVANJE</i>	5 792	5 551	6 599
<i>DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI</i>	6 474	6 024	8 049
<i>UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA</i>	5 766	5 360	6 277
<i>OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI</i>	5 544	5 135	6 048

Izvor: izrada autora prema Državnom zavodu za statistiku (DZS), 2017.

U tablici 4. su prikazane prosječne isplaćene mjesečne neto plaće zaposlenih osoba po djelatnostima. Najmanja isplaćena plaća kod žena je iznosila 4.131, 00 kn u administrativnim i pomoćno uslužnim djelatnostima, a najveća je bila u financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja gdje je iznosila 7.580,00 kn. Kod muškaraca najveća isplaćena neto plaća je bila u istoj djelatnosti kao i kod žena samo je iznosila 10.156,00 kn. Jednako vrijedi i za najmanju plaću koja je kod muškaraca iznosila 4.493,00 kn.

Unatoč brojnim diskriminacijama, svijest o poduzetništvu žena u Hrvatskoj je sve veća. Napredan razvoj poduzetništva žena može pridonijeti novim zapošljavanjima, samozapošljavanju, stvaranju novih vrijednosti i gospodarskom razvitku zemlje. Stoga ga je nužno poticati kako bi se dostigli ravnopravni odnosi, jednake pozicije i omogućio tržišni razvoj.

4. PODUZETNIŠTVO ŽENA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U radu je već spomenuto kako su financijska sredstva jedan može se reći nedostatak, ali i odbojni faktor za žene poduzetnice. Upravo zbog toga velika većina odustane od vlastitih ideja. U nastavku će se detaljnije pojasniti kako institucije to sprečavaju i prikazati će se pokazatelji poduzetništva žena. Istaknuti će se razlike u poduzetničkim aktivnostima.

4.1. Institucije za razvoj poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj

Vladine politike, brojne institucije i organizacije svojim savjetodavnim uslugama, edukacijskim programima i omogućavanjem financijskih sredstava pružaju potporu poduzetnicama. Primjer jedne takve organizacije je HBOR (Hrvatska banka za obnovu i razvitak) čija je osnovna zadaća poticati razvitak gospodarstva Hrvatske. Pomoću kreditiranja, izdavanja garancija, poslovnih savjetovanja HBOR gradi putove između poduzetničkih ideja i njihovih realizacija. U sklopu kreditiranja poduzetnicama je na raspolaganju kredit na iznos do 700.000,00kn, rok otplate do 12 godina i kamatna stopa od 2%. Ukoliko je riječ o većim investicijama na raspolaganju su im i ostali krediti. Primjerice tu je i kredit u iznosu od 2 milijuna kuna za ulaganja u pokretanje poslovanja, modernizaciju, poticanje novih zapošljavanja i uvođenje novih tehnologija.²⁴

Hrvatska udruga poslovnih žena za ime i zaštitni znak je odabrala krug. On u pravilu predstavlja simbol jedinstva i suradnje. Zadatak udruge je povećanje razine suradnji unutar i između tvrtki, povezivanje i zajedničko nastojanje kako bi se poboljšao položaj žena u polovnom okruženju. U sklopu svojega rada promiču sposobne, vrijedne i odlučne poslovne žene čiji potencijal nije uočen ili nije cijenjen u današnjem svijetu. Od osnutka udruge, njezin rad podupire mnoštvo javnih osoba i institucija, kao što je Predsjednik Republike Hrvatske, Sabor, Ministarstvo gospodarstva, rada i

²⁴ Hrvatska banka za obnovu i razvitak, dostupno na: <https://www.hbor.hr/tema/kreditiranje-poduzetnica-2/> (29.05.2020.)

poduzetništva, Ured za ravnopravnost spolova i osobito Hrvatska gospodarska komora.²⁵

Zatim, Ženski poduzetnički centar je nevladina i nepolitička asocijacija Hrvatske, ali i jugoistočne Europe koja sa nizom svojih sadržaja, aktivnosti i projekata promiče poduzetništvo žena. Centar je osnovan 2016. godine te je od tada fokusiran na razmjenu znanja, tehnologije i inovacija u svim radnim oblicima. Realizacijom brojnih projekata doprinijelo se razmjeni iskustava, unapređenju poduzetništva i postizanju brojnih poslovnih kontakata. Uz provođenje tih aktivnosti tu su i besplatne edukacije za poduzetnike i one koji to tek žele postati. Ženski poduzetnički centar je organizator Kongresa poduzetnica koji je opisan kao najveće poslovno okupljanje žena.²⁶

Kroz inicijativu Hrvatske udruge poslodavaca (HUP) i Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova kreirana je baza poslovnih žena koju čime poslovne i kvalificirane žene koje su svakom trenutnu spremne preuzeti ulogu upravljanja u poduzećima. U bazi se danas nalazi nešto više od 100 poduzetnica žena i članica Uprava društva. U veljači ove godine, HUP pokreće mentorski program za poslovne žene koje imaju želju i potencijal da napreduju u karijeri i one poduzetnice koje žele poboljšati svoja dosadašnja znanja. Program će trajati šest mjeseci, a voditi će ga uspješne žene i muškarci koji se nalaze na pozicijama članova Uprava i koji su dio vodstva HUP-a. Kreiranjem baze se dokazalo kako u Hrvatskoj postoji dovoljan broj žena s uspješnim karijerama i postignućima koje su na temelju toga spremne za odgovornije pozicije.²⁷

Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD) je formirala program za žene poduzetnice. Program je namijenjen malim i srednjim poduzećima kojima upravljaju žene, točnije poduzeća koja imaju manje od 250 zaposlenih i manje od 50 milijuna eura godišnjeg prometa ili sa ukupnom aktivnom manjom od 43 milijuna eura. Da bi se žene poduzetnice priključile programu ujedno mogu biti i (su)vlasnice poduzeća kojim upravljaju. EBRD surađuje sa poduzećima iz različitih djelatnosti, no iznimka su poduzeća iz bankarstva/financijskih usluga, vojnih proizvoda/usluga, duhanske industrije i proizvodnje alkoholnih pića. Kako bi se uklonio izazov financiranja, EBRD

²⁵ Hrvatska udruga poslovnih žena, dostupno na: <http://www.krug.com.hr/default.aspx?id=6> (29.05.2020.)

²⁶ Kongres poduzetnica 2020., dostupno na: <https://kongres.poduzetnica.hr/o-nama/> (29.05.2020.)

²⁷ Hrvatska udruga poslodavaca, dostupno na: <https://www.hup.hr/baza-poslovnih-zena-v2.aspx> (29.05.2020.)

suraduje sa lokalnim bankama kako bi se pružila pomoć poduzetnicama da si osiguraju sredstva za postizanje investicija i rasta. Te lokale banke, tj. partnerske financijske institucije su Raiffeisen BANK i HPB- Hrvatska poštanska banka.²⁸

Hrvatska gospodarska komora (HGK) je zajedno sa partnerima postala članica Mreže za promicanje ženskog poduzetništva potpisavši ugovor s Europskom komisijom o provođenju projekta „Europska mreža žena ambasadorica poduzetništva“. Voditelj projekta je Hrvatska gospodarska komora, a partneri su Visoka škola za poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski iz Zagreba, Tehnološki park Varaždin i Tehnologijsko-razvojni centar u Osijeku. Zadaća projekta je izgraditi mrežu ambasadorica koja će poticati žene da krenu u poduzetničke djelatnosti, otvore vlastita poduzeća i utjecati na svijest o ženskom poduzetništvu. Tijekom dvije godine koliko je trajao projekt, poduzetnice su radile na podizanju samopouzdanja koje je narušeno brojnim predrasudama i podizale su svoje sposobnosti kroz niz raznih radionica i seminara. Prilikom formiranja mreže, ambasadorice su morale zadovoljiti neke uvjete, a to je da imaju registrirao vlastito poduzeće u RH koje redovito posluje najmanje tri godine, da su uspješne u poslovanju i poznaju engleski jezik.²⁹ Osim toga, Hrvatska gospodarska komora je organizirala malu školu poduzetništva za žene poduzetnice u suradnji sa Međunarodnom mrežom poslovnih žena. Edukacija je oblikovana kroz četiri radionice gdje će se sadašnjim i budućim poduzetnicama omogućiti nova znanja i vještine koje će one dalje upotrebljavati u vlastitim poduzećima. Mentori će biti poduzetnice koje se time bave već dugi niz godina i na temelju vlastitih iskustava mogu predočiti sliku i odgovoriti na sva pitanja i nedoumice vezane za taj posao. One su ujedno i članice te mreže te svojim radom osnažuju i promiču poduzetništvo žena.³⁰

Međunarodna mreža poslovnih žena je u suradnji s HGK-om – Županijske komore Otočac organizirala dvodnevnu radionicu. Radionica se održala ove godine i bila je besplatna za sve sudionike koju su po završetku primili i diplome. Vrijedila je za sadašnje i buduće poduzetnice i cilj je bio pružanje najnovijih informacija koje im

²⁸European Bank, dostupno na: <http://www.ebrdwomeninbusiness.com/?s=about> (29.05.2020.)

²⁹ Mojposao.net, dostupno na: <https://www.moj-posao.net/Press-centar/Details/69613/Zensko-poduzetnistvo-je-neiskoristen-potencijal/2/> (29.05.2020.)

³⁰ Međunarodna mreža poslovnih žena, dostupno na: <https://mrezazena.com/akademija-mala-skola-poduzetnistva-za-zene-2/> (29.05.2020)

moгу biti potrebne. Naglašavale su se pogreške koje je poželjno izbjeći na samom početku.³¹

I kao posljednji primjer koji promiče poduzetništvo žena je Institut za razvoj ženskog poduzetništva i vodstva Adria. On djeluje od brandom Women in Adria te mu je cilj inspirirati, informirati i povezati žene poduzetnice kroz nekoliko svojih proizvoda. Tako poduzetnice kroz online magazin mogu svakodnevno pristupiti novim informacijama koje će im pomoći u pokretanju posla i njegovim upravljanjem i mogu unaprijediti razvoj svoje karijere. Kroz članski program svojim članicama osiguravaju rast poslovanja i vidljivost. Raznim konferencijama, organiziranim događajima kao što je konferencija o radu od kuće postiglo se normaliziranje kućnog ureda kao inkubatora za poduzetništvo žena.³²

Kao zaključak ovog poglavlja, vidljivo je da je svim organizacijama i institucijama zajedničko da se unaprijedi promicanje poduzetništva, pruži kako financijska tako i moralna podrška.

4.2. Pokazatelji poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj

Podatci o broju žena poduzetnica su različiti od države do države. Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva (CEPOR) već osamnaest godina provodi GEM (Global Entrepreneurship Monitor) istraživanje za Hrvatsku. To je istraživanje koje prati poduzetničku aktivnost na individualnoj razini i poduzetničku okolinu kroz faze poduzetničkog ponašanja.³³ Tako je prema rezultatima GEM-a iz 2009.godine Hrvatska zauzela 28. mjesto prema zastupljenosti žena u poduzetništvu. U istraživanju je sudjelovalo 32 zemlje, sve članice Europske unije i neke zemlje u regiji. U ukupnom gospodarstvu Hrvatske je 30% poduzetnica, točnije 23% u tvrtkama i 7% u obrtima. U odnosu na 2001. godinu to je značajan pomak jer te godine je taj udio iznosio niskih 8%.³⁴ Prema podacima iz GEM istraživanja za 2017. godinu 22% građana Hrvatske je vidjelo priliku u poduzetništvu, što je za 15%

³¹ Novac.hr, 2020., dostupno na: <https://novac.jutarnji.hr/aktualno/hgk-i-medunarodna-mreza-poslovnih-zena-organiziraju-radionicu-za-zene-u-poduzetnistvu/9830713/> (29.05.2020.)

³² Women in Adria, dostupno na: <https://www.womeninadria.com/o-nama/> (29.05.2020.)

³³ Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, dostupno na: <https://www.cepor.hr/gem-global-entrepreneurship-monitor/> (29.05.2020)

³⁴ Hrvatska komora arhitekata, dostupno na: <https://www.arhitekti-hka.hr/hr/novosti/hgk-radi-na-snaznom-umrezavanju-zena-poduzetnica,429.html> (29.05.2020.)

manje od prosjeka Europske unije. No uočena je promjena u postotku osoba koje se namjeravaju baviti poduzetništvom. Prosjek Hrvatske je 21%, a Europske unije je 15%.³⁵

U 2017. godini 22% poduzeća je bilo u vlasništvu žena, odnosno vlasnica je bila svaka peta žena. Dok podatci za muškarce su dva puta veći i tako iznose 51,4%.³⁶

2014. godine je na poziv Ministarstva poduzetništva i obrta CEPOR pripremio studiju na temelju koje je izrađena Strategija razvoja poduzetništva žena za razdoblje 2014.-2020. godine. Opći cilj Strategije je povećanje konkurentnosti malog gospodarstva. Strategije je dugoročno usmjerena na kontinuiranu provedbu aktivnosti kojima će se utjecati na primjene u okolini i ponašanjima, vrijednosnom sustavu. Dok srednjoročno je usmjerena na povećanje broja žena koje pokreću pothvat. U toj strategiji su vidljivi pokazatelji poduzetničke aktivnosti muškaraca i žena.

Tablica 5. Razlike u poduzetničkoj aktivnosti muškaraca i žena, po regijama Republike Hrvatske, 2013.

	<i>TEA muški</i>	<i>TEA žene</i>
ZAGREB	14,23	7,38
SJEVERNA HRVATSKA	8	3,37
SLAVONIJA	9,56	4,49
LIKA I BANOVINI	16	1,25
ISTRA I KVARNER	13,59	6,56
DALMACIJA	14,84	8,45

Izvor: izrada autora prema Strategiji razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj, 2014.-2020.

TEA indeks prikazuje odnos ljudi na svakih 100 osoba koji pokušavaju pokrenuti vlastiti posao ili su vlasnici u poduzećima ne starijim do tri godine. Iz tablice 5. je vidljivo kako je razlika u poduzetničkim aktivnostima najizraženija u Lici i Banovini gdje je indeks muškaraca veći za nešto više od 12 puta od indeks žena. U svim regijama Hrvatske su muškarci aktivniji u poduzetništvu.

³⁵ Lider, 2018., dostupno na: <https://lider.media/aktualno/gem-istrazivanje-u-poduzetnicke-pothvate-se-ulazi-vise-iz-prilike-a-ne-nuzde-29592> (29.06.2020.)

³⁶ Liberal, 2019., dostupno na: <https://www.liberal.hr/zene-poduzetnistvo-feminizam-marijana-puljak-991> (27.06.2020.)

Tablica 6. Poduzetnička aktivnost žena i muškaraca u Republici Hrvatskoj, usporedba sa Europskom unijom

	<i>HRVATSKA</i>	<i>GEM PROSJEK</i>	<i>EU</i>
<i>2010.</i>			
<i>TEA MUŠKARCI</i>	7,15	13,71	
<i>TEA ŽENE</i>	3,91	9,64	
<i>TEA</i>			
<i>MUŠKARCI/TEA</i>	1,82	1,90	
<i>ŽENE</i>			
<i>2013.</i>			
<i>TEA MUŠKARCI</i>	11,47	15,41	10,43
<i>TEA ŽENE</i>	5,11	10,99	5,62
<i>TEA</i>			
<i>MUŠKARCI/TEA</i>	2,24	1,66	1,86
<i>ŽENE</i>			

Izvor: izrada autora prema Strategiji razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj, 2014.-2020.

U tablici 6. se vidi kako postoji značajan jaz između muškaraca i žena u Hrvatskoj sa GEM prosjekom. Tako je u 2013. godini bilo aktivnije 2 puta više muškaraca. Usporedimo li to sa prosjekom Europske unije, tamo je aktivnost muškaraca bila malo više od jednog puta veća. Za 2010. godinu je TEA muškarci/žene bio podjednak sa prosjekom GEM-a. S obzirom da do sada nisu objavljeni noviji podatci, otežano je komentirati ovu tematiku.

5. PRIMJERI PODUZETNIŠTVA ŽENA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Na petom po redu Kongresu koji organizira Ženski poduzetnički centar dodijeljene su nagrade brojnim poduzetnicama. U nastavku će se navesti primjeri žena poduzetnica. Istaknuti će se primjeri nekih nagrađivanih poduzetnica u različitim kategorijama, odnosno u kategoriji najpoduzetnice, mikro poduzetnice i perspektivne poduzetnice. Uz to, istaknuti je primjer poduzetnice iz Istarske županije. Riječ je o direktorici poduzeća Optimus Consultinga.

5.1. Najbolje poduzetnice Hrvatske i regije

Ženski poduzetnički centar je 8. ožujka 2020. godine organizirao peti Kongres poduzetnica Hrvatske i regije. Podijeljeno je nekoliko nagrada za najpoduzetnicu u različitim kategorijama, a glavnu nagradu je dobila Bernarda Cecelja, vlasnica i direktorica tvornice „Bernarda“. Tvornica se bavi proizvodnjom madraca, kreveta i opreme za spavanje. Dobitnica nagrade je izjavila kako čovjek uvijek mora pozitivno razmišljati i rezultat neće izostati. Dokaz toga je upravo broj zaposlenih. 1998. godine poduzeće je s radom započelo sa svega 13 zaposlenika, dok danas broji nešto više od 250. Ideja za posao joj je došla kroz promatranje varaždinskog turističko-zdravstvenog kapaciteta koji je godinama propadao. Na nagovor sada bivše gradonačelnice je razvila ideju i pokrenula posao kupivši nekoliko objekata u Varaždinskim toplicama. Naišla je na nekoliko problema, no to je uspješno otklonila i sada je u fazi privođenja kraju izgradnje hotela sa četiri zvjezdica. Prilikom realizacije ideje hotela, Bernarda je posebno pazila da sve bude prirodno te je dosta pozornosti posvetila hrani bez kemijskih tretiranja koja će biti služena u njezinim restoranima. Hotel će imati 27 soba, vanjski i unutarnji bazen i brojne dodatne kapacitete. Što se tiče poslovanja tvrtke, više od 70% proizvoda se plasira na tržišta EU i ostalih država svijeta, najviše za opremanje svjetski poznatih lanaca hotela. Bernarda d.o.o. spada među tri vodeća proizvođača sustava za spavanje u RH. U poduzeće je uveden sustav ISO 9001:2000. Uz već navedenu nagradu još se mogu istaknuti i ove nagrade i priznanja: Prva hrvatska kuna koja je dodijeljena 2002. godine od strane Zavoda za poslovna istraživanja, nagrada za Najbolju poduzetnicu u malom

gospodarstvu 2003. godine od Ministarstva za obrt, malo i srednje poduzetništvo, zatim nagrada Najbolji poduzetnik 2005. godine koja je isto tako uručena od strane Zavoda za poslovna istraživanje i nagrada HUM-CROMA Menadžer godine 2005. i 2007. Na regionalnoj konferenciji „Jaka žena“ dodijeljena je nagrada za Najbolju regionalnu poduzetnicu 2019. godine. Uz tu nagradu koja je bila namijenjena osobno Bernardi Cecelja, uručena je i nagrada poduzeću Najbolji u jugoistočnoj Europi – Deluxe- lider u proizvodnji kreveta i madraca. Cecelja je naglasila kako je na poduzeticama da unatoč svemu što ih lomi ne pokleknu, nego posao stave na prvo mjesto. Kad postoji financijska sigurnost, kad žena radi i ostvaruje napredak u tome, to predstavlja vjetar u leđa.³⁷

Na četvrtom po redu izvoru najboljih poduzetnica u organizaciji Women in Adria, 2018. godine nagradu u kategoriji mikro poduzetnice dobila je Diana Kobas Dešković. Ona je kreatorica projekta Mamforce, čiji je cilj pružiti roditeljima integraciju poslovnog i privatnog života. Mamforce tvrtka nizom politika zaposlenima olakšava usklađivanje privatnih i poslovnih obveza uz pružanje uvjeta za nesmetani razvoj karijere bez obzira na ulogu roditeljstva.³⁸ Poduzeće je specijalizirano za sva pitanja organizacijske promjene i povećanje angažiranosti zaposlenih. Također, istražuje radno okruženje i iskustva zaposlenih te na temelju toga djelatnici Mamforce utvrđuju razliku između muškaraca i žena. Utvrđuju zastupljenost žena na brojim pozicijama i istražuju uzroke koji su doveli do razlika između muškaraca i žena.

Na tom istom izboru, nagradu za perspektivnu poduzetnicu zaslužila je Petra Mesarić, osnivačica tehnološke tvrtke SmartWay. Tvrtka na europsko tržište plasira rješenja za kino industriju, upravljanje energijom i razvoj pametnih kuća. Za sada ima petnaest zaposlenih.³⁹ Poslovanje tvrtke je prošireno diljem Europe, a kao dokaz predanosti poslu je partnerstvo s koreanskom tvrtkom CJ PLEX koja se bavi proizvodnjom visokospecijaliziranih tehnologija u kinoindustriji. Tvrtka ima uveden sustav upravljanja kvalitetom ISO 9001.

³⁷ Medjimurje, 2020., dostupno na:

<https://emedjimurje.net.hr/vijesti/gospodarstvo/3659763/najpoduzetnica-bernarda-cecelja-proglasena-najuspjesnijom-poduzetnicom-2020-godine/> (30.05.2020.)

³⁸ N1, dostupno na: <http://hr.n1info.com/Biznis/a345476/Zensko-poduzetnistvo-vazan-je-element-gospodarskog-rasta.html> (30.05.2020.)

³⁹ Smartway d.o.o., dostupno na: <https://www.smartway.com.hr/o-nama/> (30.05.2020)

5.2. Poduzetnice u Istarskoj županiji

U Istarskoj županiji nalazi se 2 609 žena vlasnica aktivnih obrta što je u postotku 31,6%, dok je muškaraca znatno više i to 5 639, a u postotku 68,4%.⁴⁰ Grad Poreč nosi titulu prijatelj poduzetništva žena. 2019. godine udio žena poduzetnica u gradu Poreču iznosio je 20%⁴¹ te grad ima u cilju poticati ulazak žena što se može vidjeti i u mjerama koje provodi. Ukoliko se poduzetnice prijave za poticaje i potpore koje nudi grad, od 2019. imaju mogućnost ostvariti 20% više subvencije nego što su to mogle prethodnih godina.

Primjer iz Istarske županije je tvrtka Optimus Consulting d.o.o. To je hrvatska konzultantska tvrtka za poslovno savjetovanje i izradu EU i nacionalnih projekata, ali i organizaciju i planiranje raznih manifestacija poput vjenčanja, konferencija, maturalnih zabava, sajмова, poslovnih domjenaka i slično.⁴² Poduzeće je smješteno u Puli te je pod vodstvom direktorice Kristine Rabar i voditeljice projekata Nade Katić. Stupila sam u kontakt sa direktoricom i postavila joj nekoliko pitanja u svrhu dobivanja detaljnijih informacija. Za početak sam dobila informaciju kako je nastala ideja za poduzeće i gdje pronalaze motivaciju. Ideja je došla sasvim slučajno i znale su oduvijek da žele biti poduzetnice, no samo nisu znale dali će se poduzeće baviti organizacijom događaja ili će imati neku drugu djelatnost. Za djelatnost savjetovanja i pisanja EU projekta ideju su pronašle upravo na predavanjima na fakultetu gdje su pobijedile sa najbolje napisanim projektom i time dobile mogućnost ulaska u studentski poduzetnički inkubator. Nakon toga nisu dugo razmišljale već su jednostavno znale da im ta vrsta posla dobro ide te su se za to i odlučile. Motivaciju su pronašle u sebi samima i unatoč brojnim savjetima da se u to ne upuštaju ili da za to nije vrijeme s obzirom da je tada bilo vrijeme kriza, Kristina i Nada su znale što žele i da nemaju što izgubiti ako pokušaju. Optimus Consulting se od konkurencije razlikuje po nižim cijenama i personaliziranijem pristupu. Za razliku od ostalih konzultanata koji posjeduju šablonu projekata na kojima samo mijenjaju osnovne podatke, u Optimus Consultingu se sve radi od početka i time svaki projekt ima svoju

⁴⁰ Hrvatska obrtnička komora, 2019., dostupno na: https://www.hok.hr/sites/default/files/page-docs/2020-03/Obrtni%C5%A1tvo_u%20brojkama_%20OUB_XII_2019.pdf

⁴¹ IstraTerraMagica.eu, 2019., dostupno na: <https://www.istraterramagica.eu/novosti/gospodarstvo/porecke-poduzetnice-na-najvecem-poslovnom-okupljanju-zena-u-poduzetnistvu-jugoistocne-europe/> (27.06.2020.)

⁴² Optimus Consulting d.o.o., dostupno na: <http://optimusconsulting.eu/o-nama/> (24.06.2020)

priču. U današnje vrijeme cijene usluga se značajno ne razlikuju od konkurencije, no i dalje se u poduzeću radi na principu personaliziranog pristupa jer je to ono što drugi cijene.

Zatim, smo se dotakli teme dali posjedovanje vlastitog poduzeća donosi više prednosti nego nedostataka. Direktorica Kristina je istaknula kako je više prednosti te smatra kako je to motivacija za svakog poduzetnika da nastavi raditi dalje i da nipošto ne odustaje. Primjerice za neke prednosti je navela da imaju slobodu organizirati vrijeme kako njima najbolje odgovara te tako mogu odlučivati o svojem radnom vremenu i slobodnim danima. Isto tako, ovim poslom zarađuje se onoliko koliko se radi i postoji sloboda prilikom odabira klijenta kao i tima s kojima žele raditi. Glavna prednost je ta što se radi ono što se voli i ima se neograničena sloboda u svim pogledima. Kao nedostatke je istaknula neizvjesnost što ponekad može biti dobro, no u većini slučajeva to postaje briga. Tu je i financijska nesigurnost jer poduzetnici ne vode brigu samo o sebi, već su tu i djelatnici kojima je potrebno osigurati plaću. I kao posljednji nedostatak su zakoni i porezi koji kroje politiku. Zbog zakona koji se konstantno mijenjaju i poreza i drugih davanja državi poduzetništvo nije poticajno.

Sljedeće pitanje bilo je vezano za karakteristike poduzetnika. Osoba koja se naziva poduzetnikom mora biti sklona riziku i vrlo uporna. Mora biti sposobna obavljati posao što je bolje mogućim kako bi se izborila na tržištu, zadobila povjerenje i preporuke drugih. Jednako tako je važna i upornost osobe. Ukoliko poduzetnici nisu uporni, u situacijama kad se nađu pred zidom i ne znaju kako dalje najčešće će odustati i zatvoriti poduzeće. Stoga je potrebno da je osoba 100% sigurna u sebe i da daje svoj maksimum te će tako dostići svoj cilj i ostvariti željeni uspjeh.

Prilikom pokretanja Optimus Consultinga, Kristina i Nada su se susrele sa poteškoćama vezanim za nepoznavanje zakonskih regulativa, financija i nedostatka informacija jer javne službe u većini budu manje informirane. Tijekom prvih nekoliko mjeseci fokus je bio na radu na njima samima i na stjecanju iskustava što je u nekim trenucima bilo teško jer su bile suočene sa brojnim preprekama zbog toga što su bila mlade. No svojom stručnosti i profesionalnosti nadišle su sve te poteškoće.

Jedno od pitanja bilo je vezano za mjere poticanja poduzetništva žena. Direktorica Kristina ističe kako poticaji nisu značajno veliki u odnosu na klasične poticaje. Tako je

za primjer navela kako prilikom ocjenjivanja projekata ili poslovnog plana poduzetnice dobivaju samo jedan bod više jer su žene. Od siječnja 2019. donesen je zakon prema kojemu vlasnici trebaju bit zaposleni na puno radno vrijeme u svojem poduzeću što je uveliko pogodilo žene jer većina njih je radila četiri sata, to jest imale su polusatno radno vrijeme jer su za preostalo vrijeme bile kod kuće čuvale svoju djecu. Time se utjecalo na mikropoduzetnice koji ima najviše u našoj državi. Te promjene su dovele do brojnih zatvaranja poduzeća. Još jedna izmjena u zakonu je vezana za prisilu da se vlasniku poduzeća isplati plaća. Na vlasniku bi trebala biti sloboda odlučivanja i ukoliko on odluči da se u korist tvrtke odrekne svoje plaće, to bi trebalo biti moguće.

Ključ uspjeha leži u ovim riječima: upornosti, trudu i radu. Kad su poduzetnici predani onome što rade i naravno uz neprocjenjivu podršku obitelji i bližnjih uspjeh je siguran. Kristina Rabar je za kraj svim budućim poduzetnicama poručila da vjeruju u sebe jer one to mogu. Također da budu uporne, da ne odustaju jer uspjeh tada dolazi. Naglasila je kako za sve postoji rješenje i da buduće poduzetnice ne odustaju na prvoj, a još manje na stotoj prepreci. Prepreke je potrebno gledati na način da nas uče nečemu i da svakim njihovim prevladavanjem osjećaj sreće i ponosa postaje neprocjenjiv.

Na temelju analiziranih informacija vidljivo je da se velika većina poduzetnica suočava sa podjednakim poteškoćama. Svaka od njih se na samom početku suočila sa financijskim poteškoćama ili pak nedovoljnom informiranosti. Nedostatak razvijenosti pojedinih infrastruktura negativno se odražava na djelovanje poduzetnica. Razvijanjem vrtića i školstva bi se znatno olakšalo ženama. Time bi se postigla dugo željena ravnoteža između privatnog i poslovnog života. Budućim poduzetnicama to više ne bi bila prepreka nego jedan oblik faktora koji bi pridonio porastu broja poduzetnica.

Ovo je mali djelić primjera žena poduzetnica. Proučavanjem primjera uočilo se kako svaka od tih žena ima ponešto zajedničko. Napornim trudom i radom su došle do svojih nagrada. Vjerom u sebe rušile su sve prepreke i ostvarile velike uspjehe. Za njihova postignuća zaslužni su i pojedinci iz uže sredine kao što je to obitelj, bližnji i prijatelji. Uz njihovo uzajamno vjerovanje i poticanje poduzetnicama se omogućio čvrsti oslonac te dalo volje da i zbog njih nastave raditi naporno. No to za njih nije

kraj. Neke od primjera poduzetnica su dobivanjem ovih nagrada dobile želju za daljnjim napredovanjem i poboljšavanjem. Ostvarile su dokaz da unatoč brojnim nedaćama s kojima se suočavaju i na dnevnoj razini, ne treba odustati od svojih ciljeva već trebaju biti potpore jedne drugima i pridonijeti razvoju ženskog poduzetništva.

ZAKLJUČAK

Cilj ovog završnog rada bilo je detaljno analiziranje poduzetništva žena. Iako se poduzetništvo žena smatra gospodarskim potencijalom naše zemlje, ono je zanemareno i nedovoljno iskorišteno. To je vidljivo u velikim razlikama između poduzetnika i poduzetnica.

Da bi se žene ostvarile u ulozi poduzetnica najprije moraju nadići brojne prepreke. Tim preprekama se utjecalo na njihovo samopouzdanje koje je za razliku od samopouzdanja muškaraca znatno niže. One su te koje se nose sa nedostacima potpora vlastitih obitelji, koje iako se ohrabre i odluče pokrenuti poduzeće suočavaju sa nedostatkom financijskih sredstava. Žene se teže odlučuju na podizanje kredita, pa se oslanjaju na vlastitu imovinu i uštedevinu. No i da to nije tako, u vlasništvu žena je nešto manje od 15% nekretnina, a nekretnine su te koje se koriste kao garancija za odobravanje kredita.

Za razliku od muškaraca, one su puno više tolerantnije, sklonije su timskom radu, cijene tuđa mišljenja, konstantno motiviraju i podržavaju zaposlenike u njihovim ambicijama. Jednako tako puno ulažu u razvoj zaposlenika. Imaju razvijenu dobru organizaciju za koju je zaslužno usklađivanje majčinskih obveza sa poslom. Žene velikim dijelom prevladavaju u zanimanjima poput medicinskih sestara, učiteljica, tajnica i slično.

Unatoč svim osobinama i dalje su manje zastupljenije na tržištu rada, slabije plaćene za poslove koje jednako obavljaju i muškarci te je to u konačnici povezano i sa visinom mirovina gdje je mirovina poduzetnica niža za 22%. Zakinute su u vidu mogućih napredovanja i dodatnih usavršavanja. Prilikom zapošljavanja, veću prednost imaju muškarci.

Glavni pokretači za poduzetnice su gubitci posla i dokazivanja. Gubitkom posla ili teškim pronalaskom novog su primorane da pokušaju započeti vlastiti posao. Kako su u doticaju sa brojnim diskriminacijama, postale su svjesne svojih vrijednosti, znanja i vještina kojima nastoje podići svijest o ženskom poduzetništvu i umanjiti razliku između njih i muškaraca.

Hrvatske institucije su od velike pomoći poduzetnicama, kako od financijske, tako do pružanja pomoći kroz radionice, edukacije, seminare i slično. Brojne su udruge koje u suradnji sa partnerima, pomažu sadašnjim i budućim poduzetnicama u otklanjanju svih poteškoća i pomažu pružanjem savjeta dugogodišnjih iskusnih mentora.

Kroz rad su navedene brojne prepreke s kojima su suočene poduzetnice te je to vidljivo na primjeru Optimus Consultinga. Osnivačice su bile mlade pa su upravo zbog toga bile izdvojene od ostatka. Bile su suočene sa raznim podcjenjivanjima kako zbog svojih godina, tako i zbog činjenice da su žene. U današnjici je poznato da su muškarci ti koji bolje prolaze te se njih doživljava ozbiljnije. Kako bi se preko toga prešlo, Kristina i Nada su svojim kontinuiranim dokazivanjima pokazale kako se ni ženski spol ne treba zanemarivati jer žene ne vrijede ništa manje i mogu doprinijeti poduzetništvu jednako kao prosječni muškarac. Svaka žena svojim radom i razinom stručnosti prikazuje svoje vrijednosti i mogućnosti. Poznato je da poduzeća koja su u vlasništvu žena imaju manji obujam i samim time dovode do manjih otpuštanja radnika.

Na kraju se može zaključiti kako je poduzetništvo u odnosu na prošlost napredovalo no i dalje to nije toliko značajno. Potrebno je raditi na svijesti o poduzetništvu, uklanjaju predrasuda i stvaranju jednakosti između spolova jer to će se na kraju pozitivno odraziti na gospodarsku sliku Hrvatske. Smanjiti će se nezaposlenost, povećati samozapošljavanje i otvoriti veći broj radnih mjesta. Nestankom prepreka i poteškoća koje vladaju u Hrvatskoj, ali i širom svijeta dao bi se poticaj ženama i povećala bi se njihova prisutnost u poduzetništvu.

LITERATURA

Knjige

1. Buble, M., Kružić, D., *Poduzetništvo- realnost sadašnjosti i izazov budućnosti*, Zagreb, RRIF-plus d.o.o, 2006.
2. Deželjin, J., Deželjin, J., Dujanić, M., Tadin, H., Vujnić, V., *Poduzetnički menadžment*, II. dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb, M.E.P.CONSULT, 2002.
3. Hisrich, R. D.; Peters, M. P.; Shepherd, D. A. , *Poduzetništvo*. 7. izdanje. Zagreb, Mate d.o.o., 2011.
4. Kolaković, M., *Poduzetništvo u ekonomiji znanja*, Zagreb, Sinergija-nakladništvo d.o.o., 2006.
5. Škrtić, M., *Poduzetništvo*, Zagreb, Sinergija-nakladništvo d.o.o, 2006.
6. Škrtić M., Mikić, M., *Poduzetništvo*, Zagreb, Sinergija-nakladništvo d.o.o., 2011.
7. V.Cini, *Želim postati poduzetnik*, Osijek, Studio HS internet d.o.o., dostupno na: <https://www.hup.hr/EasyEdit/UserFiles/%C5%BDelim%20postati%20poduzetnik.pdf> (30.04.2020.)

Internet

1. Bernarda d.o.o., dostupno na: <http://bernarda.hr/> (09.06.2020.)
2. Državni zavod za statistiku, dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2019.pdf (29.05.2020.)
3. EdukaCentar, 2019., dostupno na: <https://www.edukacentar.hr/EdukaZona/Kad-zena-vrati-moc-3-karakteristike-zenskog-poduzetnistva> (28.05.2020.)
4. European Bank, dostupno na: <http://www.ebrdwomeninbusiness.com/?s=about> (29.05.2020.)
5. Europska komisija, dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/women/hr/> (29.06.2020)

6. Glas Istre, 2014., dostupno na: <https://glasistrenovine.hr/arhiva-portala/pregled-vijesti/zene-su-uspjele-unatoc-muskom-svijetu-442883> (28.05.2020.)
7. Hrvatska banka za obnovu i razvitak, dostupno na: <https://www.hbor.hr/tema/kreditiranje-poduzetnica-2/> (29.05.2020.)
8. Hrvatska udruga poslodavaca, dostupno na: <https://www.hup.hr/baza-poslovnih-zena-v2.aspx> (29.05.2020.)
8. Hrvatska udruga poslovnih žena, dostupno na: <http://www.krug.com.hr/default.aspx?id=6> (29.05.2020.)
9. Hrvatsko udruženje menadžera i poduzetnika, dostupno na: <http://www.croma.hr/node/43> (09.06.2020.)
10. Istarski.hr, 2018., dostupno na: <https://istarski.hr/node/49827-traze-prepoznavanje-specifichosti-zenskog-poduzetnistva> (28.05.2020.)
11. Istriaterramagica.eu, 2019., dostupno na: <https://www.istriaterramagica.eu/novosti/gospodarstvo/porecke-poduzetnice-na-najvecem-poslovnom-okupljanju-zena-u-poduzetnistvu-jugoistocne-europe/> (27.06.2020.)
12. Kongres poduzetnica 2020., dostupno na: <https://kongres.poduzetnica.hr/onama/> (29.05.2020.)
13. Liberal, 2019., dostupno na: <https://www.liberal.hr/zene-poduzetnistvo-feminizam-marijana-puljak-991> (27.06.2020.)
14. Lider, 2018., dostupno na: <https://lider.media/aktualno/gem-istrasivanje-u-poduzetnicke-pothvate-se-ulazi-vise-iz-prilike-a-ne-nuzde-29592> (29.06.2020.)
15. Mamforce, dostupno na: <http://www.mamforce.hr/> (09.06.2020.)
16. Medjmurje, 2020., dostupno na: <https://emedjmurje.net.hr/vijesti/gospodarstvo/3659763/najpoduzetnica-bernarda-cecelja-proglasena-najuspjesnijom-poduzetnicom-2020-godine/> (30.05.2020.)
17. Međunarodna mreža poslovnih žena, dostupno na: <https://mrezazena.com/akademija-mala-skola-poduzetnistva-za-zene-2/> (29.05.2020)

18. Mojposao, dostupno na: <https://www.moj-posao.net/Press-centar/Details/69613/Zensko-poduzetnistvo-je-neiskoristen-potencijal/2/>
(29.05.2020.)
19. N1, 2019., dostupno na: <http://hr.n1info.com/Biznis/a345476/Zensko-poduzetnistvo-vazan-je-element-gospodarskog-rasta.html>
20. NETOKRACIJA, Ana marija Kostanić, 2019., dostupno na: <https://www.netokracija.com/zene-u-poslovnom-svijetu-it-155474>
(29.05.2020.)
21. Novac.hr, 2020., dostupno na: <https://novac.jutarnji.hr/aktualno/hgk-i-medunarodna-mreza-poslovnih-zena-organiziraju-radionicu-za-zene-u-poduzetnistvu/9830713/> (29.05.2020.)
22. Optimus Consulting d.o.o., dostupno na: <http://optimusconsulting.eu/o-nama/>
(24.06.2020)
23. PoslovniPuls, 2018., dostupno na: <https://poslovnipuls.com/2018/02/28/salonize-hr-organizacija-poslovanja-laksa-nego-ikad/> (27.06.2020.)
24. REPUBLIKA.eu, 2019., dostupno na: <https://republika.eu/novost/75195/europske-zene-primaju-devet-posto-nize-place-od-muskaraca> (28.05.2020.)
25. Smartway d.o.o., dostupno na: <https://www.smartway.com.hr/o-nama/>
(30.05.2020)
26. Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., dostupno na: <http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/SRP%C5%BD%20%202014%20-%202020.pdf> (30.05.2020.)
27. Women in Adria, dostupno na: <https://www.womeninadria.com/o-nama/> (29.05.2020.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Usporedba muškaraca i žena u poduzetništvu

Tablica 2. Faktori koji utječu na poduzetništvo žena

Tablica 3. Zaposleni u pravnim osobama prema djelatnostima, prosjek 2018. godine

Tablica 4. Prosječne mjesečne isplaćene neto plaće zaposlenih u pravnim osobama prema djelatnosti, prosjek 2017. godine (izraženo u kunama)

Tablica 5. Razlike u poduzetničkoj aktivnosti muškaraca i žena, po regijama Republike Hrvatske , 2013.

Tablica 6. Poduzetnička aktivnost žena i muškaraca u Republici Hrvatskoj, sa međunarodnom usporedbom

PRILOG 1. Pitanja za intervju

Pitanja za intervju

Intervju je obavljen sa direktoricom Optimus Consultinga d.o.o., Kristinom Rabar.

1. Kako je nastala ideja za Vaše poduzeće i gdje ste pronašli motivaciju?

Ideja je nastala sasvim slučajno. Naime, oduvijek smo znale da želimo biti poduzetnice, samo nismo točno znale hoće li to biti za organiziranje događaja ili neku drugu djelatnost. Odabir djelatnosti savjetovanja i pisanja EU projekata je zapravo nastala na temelju predavanja koja smo imali na fakultetu za pisanje EU projekata, gdje smo pobijedile s najboljim projektom i kao nagradu dobili priliku za ulazak u Studentski poduzetnički inkubator. Nismo dugo razmišljale čime bi se točno bavile, jer smo znale da nam dobro ide pisanje projekata i voljele smo taj posao. Budući da se sve to dogodilo u vrijeme krize, 2013. godine, mnogi su nam govorili da ne idemo u to, da nije vrijeme, ali mi smo vjerovali da možemo i jednostavno nismo imale što izgubiti da pokušamo. Stoga, motivaciju smo zapravo imale u sebi i nije nam nitko trebao za to jer smo jednostavno znale da to želimo i da ćemo dati sve od sebe da u tome i uspijemo.

2. Po kojim karakteristikama se Vaše poduzeće izdvaja od konkurencije?

Naša prva razlika od konkurencije bila je puno niža cijena i drugačiji, personaliziraniji pristup. Dok su drugi konzultanti već imali šablonu projekta na kojoj bi mijenjali samo osnovne podatke, mi smo radile uvijek sve iz nule i stvarale nove projekte, tako da svaki projekt ima svoju priču i personaliziran je u potpunosti. Danas se po cijeni ne razlikujemo baš od konkurenata, ali smo zadržale pristup od početka jer smo vidjele da je to nešto što ljudi jako cijene i vole takav rad, a nama je to ionako strast raditi. Kao drugu prednost istaknula bih to što smo mlade, još uvijek pune energije i vrlo prilagodljive, kako tržištu tako i bilo kakvoj situaciji. Ništa nas ne može iznenaditi i vrlo brzo reagiramo i prilagodimo se bilo kakvom izazovu koji nas nađe.

3. Smatrate li da posjedovanje vlastitog poduzeća ima više prednosti nego nedostataka? Koje su po Vašem mišljenju prednosti i nedostaci tog posla?

Smatram da ima znatno više prednosti nego nedostataka. Upravo to i bude motivacija svim poduzetnicima da i dalje nastave raditi to što rade i da ne odustanu. Prednosti posjedovanja vlastitog poduzeća su sljedeće:

- **Imate slobodu organizirati si vrijeme onako kako to vama odgovara.** Ne trebate raditi od 8 do 16 sati, već je važno da se posao odradi. Hoće li to biti od 10 do 14 jedan dan ili ćete drugi dan raditi dulje pa će biti i od jutra do kasno na večer, to je dano vama na izbor. Sve si možete prilagoditi, od radnog vremena, slobodnih dana, radite ono što želite i kada želite. Primjerice, nema ljepšeg nego kada po ljeti možete ići na more ujutro dok svi rade i onda ste od 11 sati za računalom i kreće vaš radni dan. Ili ako vam danas nije dobar dan i nemate snage ili volje za ništa, slobodno ostanete doma i ne odradite ništa. To je zapravo prednost naše uslužne djelatnosti jer nismo vezane za prostor i možemo raditi od doma, dok kod proizvodne djelatnosti to baš i nije tako jednostavno.
- **Zaradite onoliko koliko radite** – i to je prava istina. Ako želite imati više, radit ćete puno više i nećete imati baš nešto slobodnog vremena. Ako pak niste toliko pohlepni i znate kako uživati u životu, a imati opet dovoljno novaca za sve što vam treba, onda ćete raditi nešto manje, ali bit ćete puno sretniji i ispunjeniji.
- **Birate klijente s kojima želite raditi** – ovo je prednost koja dođe kasnije, nakon što već djelujete na tržištu neko vrijeme i prepoznatljivi ste na tržištu. Ne trebate prihvaćati ljude/klijente s kojima ne želite raditi već samo onoga tko vam odgovara i projekte na kojima zaista želite raditi. Nema veće sreće od toga.
- **Birate svoj tim s kojim želite raditi** – iako je izazov pronaći prave djelatnike, velika je sreća kada si možete posložiti tim s onim ljudima koji vam najviše odgovaraju i s kojima se odlično slažete.
- **Dinamika posla** – u poduzetništvu nema jednoličnosti. To je ona igra i strast koju svaki poduzetnik ima i voli taj osjećaj kada radiš više stvari odjednom.

- **Zdrava klima na poslu** – svatko ima prijatelja ili člana obitelji tko se žali na uvjete na poslu ili na radne kolege, s kojima se ne slažu i ne rade onako kako bi jedan tim trebao raditi niti im je ugodna atmosfera na poslu. Toga nema kod manjih poduzetnika jer si biraju upravo one ljude s kojima se odlično slažu i to funkcionira savršeno i vrlo poticajno.
- **Radite ono što volite** – svaki poduzetnik radi ono što voli i ono u čemu je najbolji. Kaže se da kada radite ono što volite, ne radite nijednog dana. I to je istina, zato što vam nije napor nešto napraviti već radite sa strašću i želite to napraviti jednako kao što želite popiti kavu s prijateljicom.
- **Sloboda, sloboda i sloboda** – iako sam već spomenula slobodu na početku, ovo je zaista najveća prednost u poduzetništvu. Sloboda ne samo u organiziranju vremena, nego u izboru svega – od radnih kolega, klijenata, sloboda u smislu da nemate nadređenog nekog tko je nesposobniji od vas (što se često dešava u primjerice javnom sektoru), sloboda koju imate svaki dan u planiranju aktivnosti, radu i to jednostavno postane vaš način života te se ne možete zamisliti da drugačije netko može raditi i biti sretan.

Kao i sve u životu, tako i poduzetništvo ima neke nedostatke, iako osobno smatram da ih je puno manje. Naravno da poduzetnik koji nije uspio, neće se složiti sa mnom, ali zato i postoje različite priče svih poduzetnika iz kojih treba izvući najbolje pouke. Dakle, nedostaci bi bili sljedeći:

- **Neizvjesnost** – iako je ovo nešto što svaki poduzetnik zapravo i voli jer tada ima nalet adrenalina i vrlo je izazovno prilagođavati se stalno nekim promjenama, kada radite planove za budućnost u vašem privatnom životu (brak, djeca, stambeno pitanje) neizvjesnost može postati briga.
- **Financijska nesigurnost** – ovo bih usko vezala s neizvjesnošću. Naime, gotovo svaki poduzetnik ima osigurana sredstva za određeno razdoblje (6-12 mjeseci) kako bi preživio to razdoblje u slučaju krize, međutim uvijek se pitate što nakon toga. Zapravo se velik dio planiranja vašeg poslovanja svodi na budući rad, ne samo od danas do sutra, nego razmišljate godinu dana unaprijed što ćete raditi, na kojim projektima, s koliko ljudi itd. Financijska nesigurnost nije nešto što bi vas trebalo brinuti kada radite dobro, ali svi bi htjeli da su zbrinuti do kraja života i da ne trebaju razmišljati o tome hoće li

imati prihode i kakve, a vi kao poduzetnik razmišljate ne samo o sebi već i o vašim djelatnicima kojima morate osigurati plaću.

- **Zakoni i porezi koje kroji politika** – kada bi barem poduzetnici bili ti koji mogu donositi zakone ili barem da ih se sluša. Na žalost, vrlo često to budu nestručni ljudi koji su u politici, a koji kroje naše živote i žele uzeti što veći dio vašeg kolača. Upravo zbog velike birokracije, zakona koji se mijenjaju iz dana u dan, poreza i ostalih davanja državi koja su među većima u Europi, pa i šire, poduzetništvo nije poticajno niti održivo kod nas. Poticajno je možda za registrirati tvrtku tako što ćete se javiti na poticaje HZZ-a, ali nakon što prođe jedna godina njihovog sufinanciranja, ostajete sami na tržištu i vrlo je teško nastaviti s poslovanjem. Brojni ljudi zatvore svoje firme čim ispune ugovornu obvezu, jer jednostavno ne uspiju opstati na tržištu.

4. Koje karakteristike bi trebala posjedovati osoba koja se planira baviti poduzetništvom?

Osoba koja želi biti poduzetnik definitivno mora biti sklona riziku i biti vrlo vrlo uporna. Prvo, treba biti izuzetno sposobna za odrađivati svoj posao najbolje što zna, da bi se izborila na tržištu u svojoj djelatnosti i zadobila povjerenje i preporuke drugih. Rizik je nešto što će vas pratiti kroz sve godine poslovanja. Nekad više, nekad manje, ali ako je to nešto što vam predstavlja izazov, a ne muku, onda je to pravi posao za vas. Upornost je nešto bez čega sve ovo prethodno navedeno pada u vodu. Ako nemate upornosti, dogodit će vam se kad tad situacija da stanete pred zid i ne znate kako dalje, da vam je teško i da ste pod velikim stresom, da se preispitujete i slično. Ako nemate upornosti, u toj situaciji vi ćete odustati od svega i zatvoriti firmu. Možda ne na prvu, ali velika većina poduzetnika početnika upravo zbog nedostatka upornosti i vjere u sebe ne izdrži pritisak i ne ostvari uspjeh. Ako imate svoj cilj ispred sebe trebate samo vjerovati u sebe 100% i dati sve od sebe da se to i ostvari. Nema odustajanja. Riječ odustati znači da prihvaćate neuspjeh. A ako znate da radite pravu stvar na pravi način, jednostavno se to ne može dogoditi pa čak i u onim najtežim situacijama. A da biste mogli biti toliko samouvjereni i sigurni u sebe i svoj rad, puno znači podrška vaše obitelji (roditelja, dečka, supruga) bez koje nitko ne bi uspio.

5. Prilikom pokretanja poduzeća, jeste li se susreli sa nekim poteškoćama. Ako da, s kojima ?

Budući da smo bile studentice kod pokretanja poslovanja, imali smo brojne poteškoće, od nepoznavanja zakonskih regulativa do vrlo teškog pronalaska informacija o tome jer gospođe iz javnih službi budu nerijetko informirane još manje od vas koji ste ih došli nešto upitati. Također, tu je bila i financijska poteškoća, iako je nama bilo lakše nositi se s tim obzirom da smo bile još uvijek studentice. Prvih pola godine poslovanja za nas je bilo samo rad na sebi i stjecanje iskustva. Jako puno smo tada naučile i bile posvećene samo napretku. Bilo je jako teško zadržati fokus i ostati pozitivan jer su nas mnogi podcjenjivali zbog toga što smo bile jako mlade i zato što smo žene. Uvijek bolje prođu muškarci po pitanju ozbiljnog shvaćanja, barem u lijepoj našoj je to još uvijek slučaj. No, jako brzo smo počele rušiti te barijere i predrasude. Onog trena kad bi otvorile usta i dale do znanja da smo stručne i vrlo profesionalne, dobile bi povjerenje od sugovornika i tako je sve krenulo. Dakle, osim zakonskih i financijskih problema, ne bih rekla da smo imali nešto drugo. Zapravo nam je bilo lakše nego većini jer smo imale punu potporu Fakulteta kroz studentski poduzetnički inkubator. Dobili smo mentora koji nam je puno pomogao i upoznali smo mnoge ljude koji su nam također postali mentori, na raznim konferencijama, na koje nas je upravo Fakultet i slao. Da ste me tada pitali koje su mi poteškoće, vjerojatno bi ih bilo više, ali danas se našeg početka prisjećamo s radošću i osmijehom na licu.

6. Koje je Vaše mišljenje prema današnjim mjerama poticanja ženskog poduzetništva? Smatrate li da su dovoljne u sadašnjim količinama ili ih je potrebno unaprijediti ?

Uvijek pozdravljam svaku poticajnu mjeru koja se donese za poduzetnike, međutim postoji dosta mjesta za napredak. Poticaji za žene poduzetnice nisu preveliki u odnosu na klasične poticaje. Primjerice, kod ocjenjivanja projekta ili poslovnog plana dobijete tek jedan bod više jer ste žena. Od 01.01.2019. godine stvorilo se anti-poticajno okruženje za žene, zato što je donesen zakon u kojemu piše da vi kao vlasnik tvrtke trebate biti zaposleni na puno radno vrijeme u svojem poduzeću. Do tada je puno žena u Hrvatskoj radilo na 4 sata (polusatno radno vrijeme) jer su doma čuvale svoju djecu, nisu ih davale u vrtiće i slično, a za tih 4 sata dnevnog rada isplatile bi si plaću koliko su mogle za taj mjesec. Riječ je o mikropoduzetnicama kojih ima najviše u našoj državi, a koje su pogođene tim zakonom jer je propisano da najmanja bruto plaća treba biti 5.500,00 kn mjesečno, što je vrlo teško za ostvariti nekom malom poduzetniku početniku. Taj val promjene zakona doveo je do brojnih

zatvaranja tvrtki i nije se do danas promijenio. Ono što nije pošteno u ovoj izmjeni zakona je prisila na isplatu plaće vlasniku. Svi se slažemo da treba isplaćivati plaću svojim djelatnicima, ali vi kao vlasnik tvrtke trebali biste imati mogućnost da se možete odreći vaših primanja u korist tvrtke, ako želite da ona opstane. Ovim zakonom se to onemogućilo. Uz to, nedavno je donesen i zakon da se može plaćati vrtić za djecu kroz tvrtku i to neoporezivo. To bi bilo izvrsno kada bi ukupna mjesečna plaća mogla biti manja za taj dio, jer opet nemaju sve mikropoduzetnice dovoljno prihoda za ostvariti i jedno i drugo. Postoji niz nelogičnosti u donošenju zakona kojima se s jedne strane želi poticati poduzetništvo, ali s druge se guši što administracijom, što beskrajnim davanjima državi, tako da definitivno treba unaprijediti cijeli sustav i poticajne mjere.

7. Što mislite u čemu leži ključ uspjeha?

Samo u ovome: upornosti, trudu i radu. Kada si predan 100% onome što radiš, uspjeh je zagaraniran. Naravno, sve je to jedino moguće postići uz veliku i neprocjenjivu podršku obitelji.

8. Za kraj, imate li neki savjet za sve buduće poduzetnice?

Vjerujte u sebe jer vi to možete. Ljudi si sami postavljaju barijere u svojim glavama. One zapravo ne postoje vani, mi ih sami stvorimo, pa ih tako i mi sami možemo uvijek riješiti i preskočiti. Za sve postoji rješenje i nemojte odustati na prvoj niti stotoj prepreci. Prepreke su tu samo da nas nauče nečemu, a ponos i sreća koju ćete osjećati kad ih uspijete riješiti su neprocjenjive! Sloboda koju ćete imati kao poduzetnica, kao majka poduzetnica, je nešto najljepše što možete napraviti za sebe i svoju obitelj. Budite uporne i nemojte odustati, jer uspjeh tada sam dođe.

SAŽETAK

Poduzetništvo je proces stvaranja i izgradnje nečeg novog s ciljem stjecanja zarade. Razlozi upuštanja u poduzetništvo su stjecanje kontrole, rad s stvarima koje poduzetnik voli i iskorištavanje potencijala.

Poduzetnice motivaciju pronalaze u postignućima i ostvarivanju neovisnosti. Karakterne osobine su im kreativnost, energičnost, realističnost. Odluku o osnivanju vlastitog posla donose između 35 i 45 godine života, što je za deset godina više nego kod muškaraca.

Poduzetništvo žena u Hrvatskoj je unazad nekoliko godina doživjelo blagi porast, no i dalje u nedovoljnim mjerama što je vidljivo u brojkama. Prema statističkim podacima za 2017. godinu svega 22% poduzeća je u vlasništvu žena, dok u vlasništvu muškaraca se nalazi dva puta više.

Poduzetnice imaju poteškoća oko financijskih sredstava, ali i nedostatka informacija. Zato u Hrvatskoj postoje razne institucije i organizacije koje promiču razvoju ženskog poduzetništva, pružaju potporu poduzetnicama i dijele savjete iz vlastitih iskustava.

Ključne riječi: poduzetništvo, poduzetnice, poduzetništvo žena u Hrvatskoj, institucije za razvoj

SUMMARY

Entrepreneurship is the process of creating and building something new with the goal of making a profit. The reasons for embarking on entrepreneurship are gaining control, working with things that the entrepreneur loves and exploiting the potential.

Women entrepreneurs find motivation in achievements and achieving independence. Their characteristic features are creativity, energy, realism. They make the decision to start their own business between the ages of 35 and 45, which is ten years more than for men.

Women's entrepreneurship in Croatia has experienced a slight increase in the past few years, but still not enough, which can be seen in the figures. According to statistics for 2017, only 22% of companies are owned by women, while men own twice as much.

Women entrepreneurs have difficulties with financial resources but also with lack of information. That is why in Croatia there are various institutions and organizations that promote the development of women's entrepreneurship, provide support to women entrepreneurs and share advice from their own experiences.

Key words: entrepreneurship, women entrepreneurs, women's entrepreneurship in Croatia, development institutions